

Ungas etablering på arbetsmarknaden

- REGIONAL UVAS RAPPORT 2017

Robin Rikardsson
analytiker
Analys och uppföljning
Region Kronoberg

Mats Karlsson
utredare
Arbete och välfärd
Växjö kommun

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Ungdomsarbetslöshet ut ett folkhälsoperspektiv	4
Den regionala arbetsmarknaden	9
En tudelad regional arbetsmarknad.....	9
Ungdomars utbildning och arbetsmarknad i länet	11
Demografisk beskrivning av gruppen	11
Arbetsmarknadsintroduktion och vanligaste ungdomsyken	11
Utbildning och genomströmning	12
UVAS – unga som varken arbetar eller studerar 2014-2015	14
UVAS – geografisk nedbrytning	15
UVAS – kön och födelse-region	16
Ungdomars anknytningsgrad till arbetsmarknaden.....	17
En omvärldsöversikt.....	19
Nationell samordnare och särskild utredare.....	21
Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar	21
Det stora steget – om ungas övergång från skola till arbetsliv (MUCF 170227).....	23
Hinder och möjligheter – ungas övergång till arbetslivet i tre kommuner (MUCF 170227) ..	25
Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar. Delbetänkande (SOU 2017:9)	26
Digital uppföljning av samverkan och insatser kring ungas etablering på arbetsmarknaden ..	28
Kommunalt aktivitetsansvar (KAA)	28
Bakgrund	28
Intervju med Henrik Telehagen, f.d. KAA-samordnare i Växjö kommun	29
Nya insikter – Nya initiativ	32
Analys och sammanfattning	35
Analys ur ett regionalt utvecklingsperspektiv	35
Sätta skolan mitt i byn?.....	37

Bakgrund

I början av 1990-talet och i spåren av finanskrisen uppmärksammades en internationell trend vad gäller ungas etablering på arbetsmarknaden. Många ungdomar tycktes falla utanför det ordinarie utbildningssystemet och fullföljde inte den mest grundläggande utbildningen. Ungdomar med mycket frånvaro i skolan eller som i förtid avbrutit sin skolgång. NEET:s (Not in Employment, Education or Training) kom fenomenet att betecknas i Storbritannien och EU. I Sverige har den fått den officiella benämningen UVAS (Unga som Varken Arbetar eller Studerar).

Under senare år har skolmisslyckanden också i större utsträckning uppmärksammas ur ett folkhälsoperspektiv.

”Att varken gå i skolan eller ha ett arbete som ungdom eller ung vuxen är en påtaglig riskfaktor för framtida problem av olika slag. Misslyckande i skolan har i ett flertal studier visat sig vara en särskilt inflytelserik riskfaktor för utvecklandet av drogmisshand (Gauffin m.fl. 2013; Stone m.fl. 2012), kriminalitet (Bäckman m.fl. 2014), psykisk ohälsa (Socialstyrelsen 2010) och självmord (Björkenstam m.fl. 2011). Omvänt hänger en god anknäpning till skolan och goda skolresultat istället samman med en minskad risk för sociala problem som ung vuxen.”¹

Växjö kommun genomförde 2014 en särskild förstudie VÄXA med stöd av ESF-rådet och som hade som målsättning att kartlägga de ungdomar i åldern 16-24 år, som varken arbetar eller studerar (UVAS) samt finna modell och metoder för att nå denna målgrupp.

Som ett resultat av förstudien beslutade nämnden för arbete och välfärd i augusti 2014 ett inriktningsbeslut om årliga och återkommande uppföljningar av målgruppen UVAS i Växjö kommun. Sådana uppföljningar har gjorts med stöd av registerdata från SCB 2015 och 2016.

För Växjö:s vidkommande har det varit viktigt att kunna bryta ner statistiken på bostadsområden, som i hög utsträckning befolkas av åldersgruppen 16-24 år, för att kunna följa utvecklingen över tid, ha en beredskap och kunna överväga behovet av särskilt inriktade insatser.

I denna rapport för 2017 följer vi upp UVAS i ett regionalt perspektiv för Kronobergs län samt pekar på några viktiga trender och insikter om vad som är viktigt för ungas etablering i arbetslivet och en bättre framtida hälsa.

Jörgen Gustavsson Blommendahl, folkhälsosamordnare vid Växjö kommun, inleder rapporten med avsnittet – *Ungdomsarbetslöshet ur ett folkhälsoperspektiv.*

Robin Rikardsson, analytiker på Region Kronoberg, presenterar i avsnitten *Den regionala arbetsmarknaden* och *Ungdomars utbildning och arbetsmarknad i länet* aktuell statistik kring ungdomars etablering på arbetsmarknaden, med särskilt fokus på UVAS.

Mats Karlsson, utredare vid Arbete och Velfärd, Växjö kommun, lämnar i avsnitten *En omvärldsöversikt*, *Kommunalt aktivitetsansvar (intervju med f.d. KAA-samordnare Henrik Telebagen)* och *Nya insikter – Nya initiativ*, en bild över pågående arbete och olika initiativ för att följa upp och underlätta ungas etablering.

Analys och sammanfattning, svarar Robin Rikardsson och Mats Karlsson gemensamt för.

¹ Ur förstudien VÄXA (Växjö kommun 2014); Mats Anderberg, lektor LNU/IKM

Ungdomsarbetslöshet ut ett folkhälsoperspektiv

Ungdomsarbetslöshet bör ses i livsloppsperspektiv. Barn och ungas levnadsvillkor och hälsa påverkar deras förutsättningar för att genomföra sin skolgång. För ungdomar som inte arbetar eller studerar kommer arbetslösheten att påverka dessa ungdomars hälsa både direkt i nutid, men kan även komma att påverka deras framtida hälsoutveckling och därmed förutsättningar för arbete och inkomst. Forskningen pekar mot att arbetsmarknadspolitiska och folkhälsopolitiska insatser bör initieras från ung ålder och fortsätta under hela livsloppet för att minska det individuella lidandet och kommande kostnaderna för socialförsäkring, sjukfrånvaro och arbetslöshetsersättning. Forskningen pekar dessutom på att kvaliteten i det som görs för unga som varken arbetar eller studerar måste bli bättre och baseras på evidensbaserad praktik.

Minskad ungdomsarbetslöshet kan ge bättre folkhälsa

Ericsson (2015) har i en studie intervjuat arbetslösa ungdomar och sammanfattar: De upplever arbetslösheten som en meningslös tid, då deras hälsa knappast förbättras, snarare försämras. De får anstränga sig för att må bra och inte bli nedstämda.

Omfattande metastudier visar att ju längre tid en person befinner sig i arbetslöshet leder till en allt sämre psykisk hälsa, livstillfredsställelse och självskattad kroppslig hälsa. Sambandet mellan arbete eller sysselsättning och god hälsa är väl belagt i såväl svensk, som i internationell forskning (SOU 2016:55). Arbetslöshet påverkar hälsan, men hälsan påverkar också risken för arbetslöshet. Sambandets riktning kan variera beroende på vilka människors som undersöks, men det är betydligt fler studier som visar att arbetslösheten leder till ohälsa än att ohälsan leder till arbetslöshet. Sambanden mellan arbetslöshet och missbruk går i båda riktningarna, men pekar mot att arbetslöshet i sig ökar missbruksrisken, särskilt bland unga. Arbetslöshet ökar även risken för insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar samt att avlida i förtid. Långvarig arbetslöshet är dessutom en tydlig riskfaktor för psykisk ohälsa (Janlert 2016). Hartman och Sjögren (2017) jämför i en studie dödligheten i åldersgruppen 30-60 år i olika socioekonomiska grupper med hjälp av olika mått på social tillhörighet (utbildning och inkomst) under perioden 1994 till 2011 i Sverige. Analysen visar att skillnaderna i dödsrisker mellan personer med olika grad av utbildning och inkomst har ökat bland kvinnor och unga män.

Folkhälsomyndigheten (2017) rapporterar att barns och ungdomars psykiska ohälsa har ökat under 1990- och 2000-talen. Allt fler ungdomar rapporterar att de har psykiska besvär som oro eller ångslan, att de får psykiatrisk öppen- och slutenvård och att de förskrivs psykofarmaka. Det är framför allt depressioner och ångestsjukdomar som ökar.

Det är viktigt för ett långt och hälsosamt liv att man skaffar sig en utbildning. Utbildning skyddar mot sjukdomar eftersom det påverkar så mycket annat i livet, till exempel hur mycket pengar man har och vilket arbete som man får. Personer med hög utbildning lever ofta ett friskare och längre liv. Utbildningen ökar chanserna att få ett stimulerande jobb som gör att du håller i gång hjärnan. Det ökar också dina möjligheter att ta till dig olika råd, som om hur du ska leva sunt och hälsosamt. Skillnaderna i dödlighet är större mellan personer med olika utbildningsnivå än mellan könen. Vid 30 års ålder förväntas eftergymnasialt utbildade kvinnor ha 5,1 år längre tid

kvar att leva än kvinnor med endast förgymnasial utbildning, och eftergymnasialt utbildade män förväntas leva 5,7 år längre än dem med förgymnasial utbildning. Folkhälsomyndigheten (2015) har undersökt vilken betydelse det har för folkhälsan att allt fler skaffar sig högre utbildning. I analysen drogs tre övergripande slutsatser:

1. Personer med låg utbildningsnivå har generellt sett sämre hälsa och sämre förutsättningar för god hälsa jämfört med högutbildade.
2. Denna grupp har blivit än mer utsatt på arbetsmarknaden som förändrats till gruppens nackdel. Dessutom har gruppens sammansättning förändrats.
3. Utbildnings- och hälsorelaterade problem uppstår tidigt – och det går att se ett flertal samband mellan utbildningsnivå/studieresultat och hälsa.

Inkomstnivå och ekonomisk standard påverkar påtagligt förutsättningarna för en god hälsa, och välbeställda individer är friskare och lever längre än de med knappa ekonomiska resurser. Även om det finns ett omvänt orsakssamband, där ett sämre hälsotillstånd kan leda till en sämre ekonomi, har inkomst också en direkt effekt på ohälsa och dödlighet. Att leva under knapphändiga materiella förhållanden, med ekonomisk stress och bristande kontroll över livssituationen, har negativa hälsoeffekter oavsett yrke och utbildningsnivå.

Som ung och utan sysselsättning har man dålig ekonomi vilket ger ett mindre handlingsutrymme.

Men huvudproblem är enligt Payne (2017) den relativa fattigdomen. Andra har mera pengar, bättre betyg och en bättre framtidsbild. Det centrala är enligt Payne inte hur mycket inkomst man har - utan att man har mindre än andra. Det avgörande är inte att man *är* fattig – det är upplevelsen av att vara fattig som är avgörande, att man *känner* sig fattig. Oavsett olika länders genomsnittliga inkomstnivå har länder eller stater med mera ojämlika inkomstnivåer i högre grad sjukdomar associerade med fattigdom: lägre livslängd än genomsnittlig livslängd och mera psykisk sjukdom och brottslighet. Payne uppmärksammar även betydelsen av att tillhöra en grupp. Om du arbetar eller studerar tillhör du en grupp - du har någon att jämföra dig med. Att vara arbetslös innebär inte att du självklart jämför dig med andra arbetslösa, det finns i verkligheten ingen grupp arbetslösa att vara ett vi tillsammans med. Det finns inget *vi* att tillhöra och känna igen sig i och mobilisera sig med. Du är hänvisad till dig själv.

Livsvillkor, som inkomst och utbildning påverkar oss både direkt och indirekt. Indirekt orsakar arbetslöshet stress, uppgivenhet och oro vilket leder till mer ogynnsamma levnadsvanor och att detta i sin tur påverkar fysiologiska mekanismer som via högt blodtryck, förändrade blodfettsnivåer etc. leder till sjukdom och död. Den direkta effekten handlar om hur stress och psykosociala faktorer i sig, påverkar biologiska mekanismer menar Kristiansson (2017). Analys från den nationella folkhälsoenkäten, HLV, visar att personer med låg utbildningsnivå oftare är stillasittande på sin fritid jämfört med högutbildade, även fetma är vanligare bland personer med lägre utbildningsnivå. Bland både kvinnor och män är fetma nästan dubbelt så vanligt bland dem med endast förgymnasial utbildning jämfört med dem med eftergymnasial utbildning. Andelen som röker dagligen är nästan tre gånger så hög bland personer med enbart förgymnasial utbildning jämfört med personer med eftergymnasial utbildning. Bland personer med lägre utbildning är det en högre andel som uppger att de använt cannabis de senaste 12 månaderna, jämfört med personer med högre utbildningsnivå.

En positiv framtidsbild och ett stödjande socialt sammanhang ger tillit och hälsa

Som arbetslös har man ett begränsat handlingsutrymme: man upplever att man har små möjligheter att investera i sig själv. Man planerar med kort framförhållning för snabb tillfredsställelse, eftersom man inte upplever sig ha tid att vänta in framtiden. Att investera i sig själv och på sin hälsa kräver framförhållning och en positiv framtidsbild.

Att inte studera eller arbeta kan innebära att man, av andra och sig själv, definieras tillhöra en negativ grupp, en grupp som inte har tillhörighet till arbetslivet eller studentlivet. Man står utanför den sociala gemenskap det innebär att studera eller arbeta. Det sociala nätverket begränsas och kan i förlängningen leda till ensamhet och ett allt mera begränsat socialt liv. Det finns ett starkt samband mellan att ha ett starkt socialt nätverk och en ökad livslängd.

Psykisk och fysisk ohälsa leder till svårigheter att prestera - exempelvis att genomföra sina studier med godkända resultat. Att vara utsatt för mobbing är det vanligaste orsaken till att avsluta skolans i förtid. *Trakasserier och mobbing från jämnåriga eller personal i skolan är de klart vanligaste orsakerna, 46 procent uppger detta* (Växjö kommun, 2014). Forskning visar också på folkhälsans betydelse för befolkningens tillit till andra och till samhällets institutioner (Abrahamsson, 2017). En politik som medför enligt Abrahamsson, att människor mår bättre och ökar förmågan att tillvarata sina egna livschanser har också till följd en större förmåga till att ta ett större kollektivt ansvar för samhällets väl och ve. Insatser som leder till minskad ungdomsarbetslöshet är exempel på åtgärder som kan förstärka den sociala tilliten.

Konsekvenser

Flera rapporter har kommit fram till att arbetslöshet i unga år påverkar hälsan även senare i livet. En studie vid Umeå universitet (2017), som bygger på data från longitudinella befolkningsstudier, har analyserat sambanden mellan arbetslöshet och ohälsa över livsloppet och hur det relaterar till individuella och strukturella faktorer. *Vår forskning visar att unga arbetslösa män med så lite som en månads arbetslöshet rapporterade sämre kroppslig hälsa, både i direkt anslutning till arbetslösheten och långt senare upp i medelåldern*, anser Anna Brydsten, forskare vid Umeå universitet.

Att vara ung utan att studera eller arbeta kan ge en känsla av att inte ha en plats i samhället, att uppleva sig som beroende av andra och känslan av att uppfattas som en belastning mera än en resurs, man jämför sig med andra och känner sig i underläge. Kanske har de har i förhållande till andra underpresterat även om de utifrån sina förutsättningar kanske har presterat väl. Man kan uppleva att man inte gör något för sin egen framtid eller bidrar till samhället.

Resultaten i Brydstens (2017) avhandling är dystra – egen och andras arbetslöshet kan orsaka inte bara ohälsa idag utan även ohälsa senare i livet. Författaren menar att det är viktigt att ansvaret för arbetsrelaterad ohälsa inte läggs på de redan marginaliserade individerna. Istället bör ansvaret riktas mot strukturella aspekter på en samhällelig nivå och de politiska val som bidrar till dessa ojämlikheter i resurser och livsmöjligheter. Brydsten anser att arbetsmarknadspolitiska och folkhälsopolitiska insatser bör initieras från ung ålder och fortsätta under hela livsloppet för att minska det individuella lidandet och de framtida kostnaderna för socialförsäkring, sjukfrånvaro och arbetslöshetsersättning.

Även Janlert (2017) menar att det är en allvarlig aspekt av arbetslösheten att den ibland sätter spår långt in i framtiden. Allt fler studier som följt människor över längre tid pekar mot att arbetslöshet under känsliga perioder av livet, t.ex. under ungdomsåren, gör skillnad när man undersöker dessa människor efter tio eller tjugo år, även om de då är i reguljärt arbete. Janlert (2017) hänvisar till en uppföljning av Virtanen, 2016, där över 1 500 ungdomar från 20-årsåldern, fram till det att de fyllt 40 år, visar att risken att besväras av ångest och depression för de som varit arbetslösa när de var mellan 20 och 25 år, var ungefär dubbelt så hög jämfört med de som inte varit arbetslösa i motsvarande ålder.

Man kan förundras, skriver Janlert (2017) över hur det kommer sig att förvärvsarbetet, en sfär av livet där de flesta av oss tillbringar mindre än tio procent av all vår tid på jorden, har en så avgörande betydelse för vår hälsa.

Insatser med kvalité

För att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar måste tillströmningen i gruppen minska. Det är inte tillräckligt att enbart fokusera på de som redan är utanför arbete eller studier - större fokus behöver läggas på förebyggande arbete. Det finns omfattande kunskap om riskfaktorer för att hamna utanför arbete och studier som kan användas som underlag för politikers beslut och verksamheters utformning. Flera av dessa relaterar till skola, som exempelvis skolfrånvaro i grundskolan och gymnasieskolan, att sakna behörighet till nationella program eller att inte slutföra en gymnasieutbildning. Bra uppväxtvillkor med en god familjesituation är centralt för att klara skolan. Unga som växer upp i en ekonomiskt eller socialt utsatt familj löper större risk att hamna utanför studier och arbete. Det gäller även för dem vars föräldrar har kort utbildning. Den psykiska ohälsan ökar bland unga och ökningen är särskilt tydlig hos unga som varken arbetar eller studerar.

Det är inte bara viktigt med förebyggande arbete och tidiga insatser, dessutom måste kvaliteten i det som görs för unga som varken arbetar eller studerar bli bättre och baseras på evidensbaserad praktik. Detta förutsätter också att ungas erfarenheter och kunskaper tas tillvara på ett systematiskt sätt (SOU: 2017:6). Det är inte ovanligt att man tar fram kunskap om ungas villkor, insatser och dess effekter i tillfälliga projekt. Den kunskap som tas fram av myndigheter och inom forskning kan i betydligt högre grad än i dag omsättas i praktiken.

Referenser

Brydsten, A. (2017) Yesterday once more? Unemployment and health inequality across the life course in northern Sweden. (doktorsavhandling folkhälsovetenskap, Umeå universitet)

Ericsson, S. (2014) : Ung och utan arbete - Hur mår man då? En enkätundersökning om ungdomsarbetslöshet och hälsa. (examensuppsats folkhälsovetenskap, Gävle Högskola)

Folkhälsomyndigheten (2015): Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop? Socioekonomiska skillnader i hälsa ur ett utbildningsperspektiv

Folkhälsomyndigheten (2017) Folkhälsan I Sverige. Årlig rapportering.

Janlert, U. (2017) Arbete, arbetslöshet och jämlik hälsa (Underlagsrapport till Kommissionen för jämlik hälsa)

Hartman, L. & Sjögren, A. (2017) Hur ojämnt är Sverige? Sociala skillnader i dödsrisker: Utvecklingen över tid och skillnader mellan åldersgrupper och regioner. (underlagsrapport till Kommissionen för jämlik hälsa)

Kristenson, M. (2017) Betydelsen av psykosociala faktorer för en jämlik hälsa (underlagsrapport till Kommissionen för jämlik hälsa)

Paine, K. (2017) The Broken Ladder

SKL (2017): Vår tids stora samhällsomdaning. En forskningsessä om politiskt ledarskap, social hållbarhet och medborgardialog av Hans Abrahamsson.

SOU 2017:9: Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar

Växjö kommun (2014) VÄXA Förstudie avseende ungdomar i åldern 16-24 år som inte arbetar, studerar eller som saknar aktivitet.

Den regionala arbetsmarknaden

En tudelad regional arbetsmarknad

Sedan 90-talets finanskris har det växt fram en tudelning på länets arbetsmarknad. Antalet arbetslösa som tillhör utsatta grupper² har ökat samtidigt som övriga inskrivna har minskat. Av de arbetslösa i länet stod de utsatta grupperna för 75 procent av de inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2016. Gapet mellan denna grupp och övriga inskrivna har ökat successivt sedan 2010. Personer med en redan utsatt ställning har inte kunnat dra nytta av den goda konjunktur som har varit under de senaste åren.

En anledning till att gapet mellan utsatta grupper och övriga har ökat är att Kronobergs län har haft en hög invandring under de senaste åren. I relation till befolkningens storlek har länet haft den högsta invandringen under senare år. Invandringen till länet har bidragit till att antalet i arbetsför ålder i länet har ökat. Utan invandringen hade antalet i arbetsför ålder i länet minskat betydligt under 2000-talet. Därför är det en utmaning för länet att sysselsättningsgapet mellan inrikes- och utrikes födda är stort i och med att det är utlandsfödda som står för arbetskraftstillväxten. Om inte matchningen mellan den nya arbetskraften och efterfrågan på länets arbetsmarknad förbättrats riskerar matchningsproblematiken att öka än mer på sikt.

Under 2015 uppgick sysselsättningsgraden för utlandsfödda i länet till 56 procent och för inrikes födda till 85 procent, en skillnad på nästan 30 procentenheter. För utlandsfödda män uppgick sysselsättningsgraden till 58,3 procent och för utlandsfödda kvinnor till 53,5 procent, en differens på fem procentenheter. För inrikes födda uppgår differensen mellan könen, sett till sysselsättningsgrad, till 3,5 procentenheter.

En annan grupp som har en svag ställning på arbetsmarknaden är de som saknar en gymnasial utbildning. För personer i Kronobergs län med endast en förgymnasial utbildning uppgick sysselsättningsgraden, under 2015, till 59,5 procent. Med en fullföljd gymnasial utbildning ökar arbets chanserna dramatiskt. Under samma år uppgick sysselsättningsgraden för personer med en gymnasial utbildning till 83,6 procent.

Finns det en matchningsproblematik i regionen?

Matchningsproblematik på arbetsmarknaden innebär att arbetsgivarna vill och kan anställa men att de som kan ta jobben saknar rätt kompetens. Detta skiljer sig från strukturell arbetslöshet som uppstår som en följd av att det inte finns tillräckligt många arbeten på arbetsmarknaden. Frågan är om det existerar en matchningsproblematik i Kronobergs län? Ett sätt att besvara frågan på är att undersöka om arbetsgivarna i länet anser att de har svårt att rekrytera rätt personal.

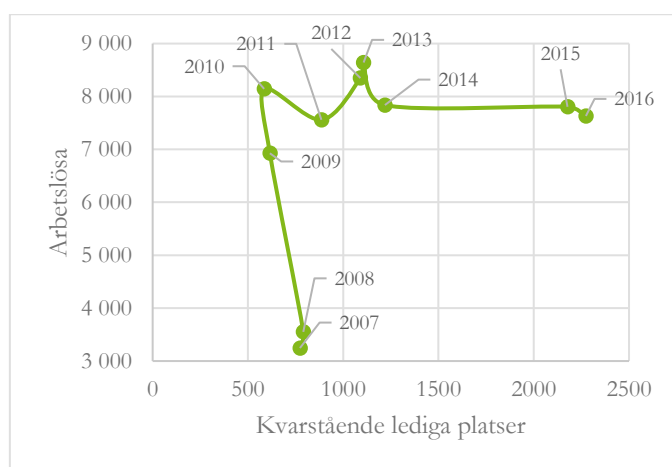
I Tillväxtverkets undersökning *Entreprenörskapsbarometern 2014* ansåg 26 procent av småföretagen i Kronobergs län att bristen på lämplig arbetskraft är ett stort hinder för tillväxt. Jämfört med

² Med "utsatta grupper" avser Arbetsförmedlingen; personer födda utanför Europa, personer med endast grundskola, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt personer 55 år eller äldre.

föregående mätning, som genomfördes 2011, var detta en ökning med 6 procentenheter. Nivån var även över riksgenomsnittet, som under samma år låg på 21,8 procent.

I Arbetsförmedlingens rapport *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2016 – Kronobergs län* framkommer att 35 procent av de privata arbetsgivarna i länet anser att det är svårt hitta rätt kompetens. Den upplevda bristen är än högre inom den offentliga sektorn. I Arbetsförmedlingens rapport uppgav nästan 70 procent av de offentliga arbetsgivarna i länet att det råder brist på arbetskraft.

Arbetsgivarnas upplevda brist på kompetens behöver dock sättas i relation till utbudet. Om det inte finns något arbetskraftsutbud att anställa handlar problemet inte om matchning utan om en mer strukturell brist på arbetskraft, vilket kan uppstå som följd av ett demografiskt underskott av personer i arbetsför ålder. Ett sätt att undersöka relationen mellan efterfrågan och utbud på arbetsmarknaden är att använda beveridgekurvan.

Figur 1: Beveridgekurvan Kronobergs län, 2007-2016. Källa: Arbetsförmedlingen

Diagrammet ovan visar den s.k. beveridgekurvan för Kronobergs län och det som syns i diagrammet är att både antalet inskrivna arbetslösa och antalet lediga platser har ökat under de senaste åren. Att grafen rört sig uppåt och mot höger indikerar att matchningen i länet har försämrats. För givet att antalet som kan ta ett arbete (arbetslösa) ökat under senare år borde antalet ej tillsatta tjänster minska.

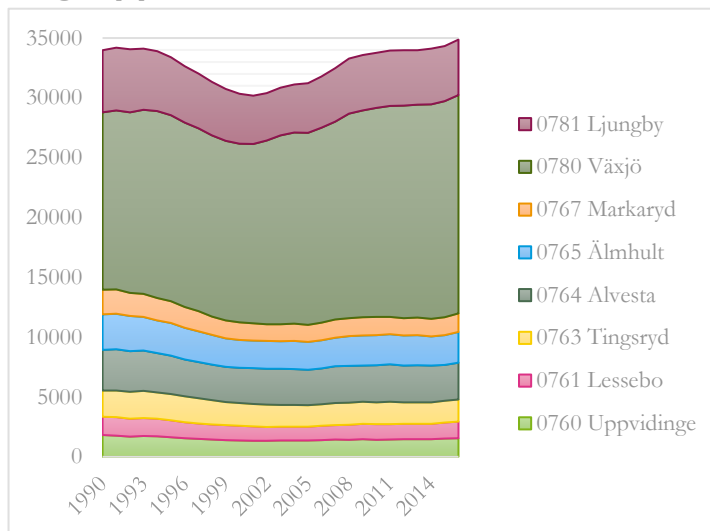
Slutsatsen av den presenterade statistiken i detta avsnitt är att det finns en matchningsproblematik i regionen. En relativt stor andel av arbetsgivarna upplever att det är svårt att rekrytera samtidigt som arbetskraftsutbudet har ökat. Med andra ord finns det en efterfrågan på den regionala arbetsmarknaden, det finns människor som är tillgängliga för arbetsmarknaden, men ändå finns fortsatt lediga platser och antalet arbetslösa har förblivit på en stabil nivå de senaste åren.

Ungdomars utbildning och arbetsmarknad i länet

Demografisk beskrivning av gruppen

Antalet ungdomar i länet, här förstått som personer mellan 16-29 år, har under senare decennier varierat. Under mitten av nittio-talet minskade antalet ungdomar i samtliga av länets kommuner. Totalt sjönk antalet ungdomar i länet från 34 000 i början av nittio-talet till 30 000 under början av 00-talet. Sedan 2002 har antalet dock ökat varje år och vid slutet av 2016 bodde det fler ungdomar i länet än under början av nittio-talet.

Det finns relativt stora inomregionala variationer sett till hur ungdomspopulationen har utvecklats under den studerade tidsperioden. I början av 90-talet bodde 43,6 procent av länets ungdomar i Växjö kommun – 2016 uppgick denna andel till 52,4 procent. Mellan 1990-2016 har antalet ungdomar minskat i samtliga kommuner förutom just Växjö. I Växjö har antalet under denna tid ökat med 23 procent. Störst minskning av gruppen har skett i Uppvidinge och Tingsryd, där gruppen minskat med 15-16 procent. Totalt har antalet ungdomar i länet ökat med 2,6 procent mellan 1990-2016.

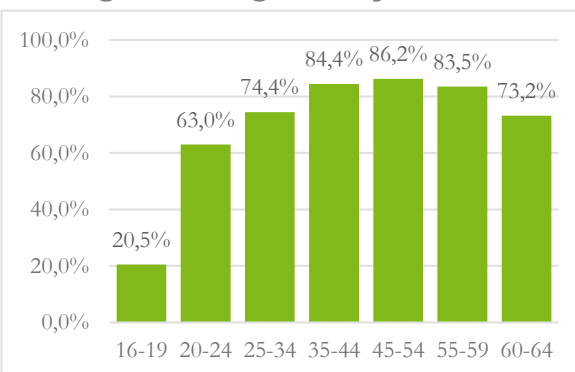

Figur 2: Antalet invånare i Kronobergs län mellan 16-29 år (1990-2016). Källa: SCB

På länsnivå kan ökningen uteslutande förklaras med att antalet utlandsfödda ungdomar i länet har ökat. Under början av 00-talet utgjorde utlandsfödda 10,3 procent av ungdomspopulationen i regionen. Vid utgången av 2016 hade denna andel ökat till 23,1 procent. Störst andel utlandsfödda av ungdomarna återfanns i Lessebo där de utgör 37,9 procent av populationen. Det är endast i Växjö kommun som populationen hade ökat mellan 2000-2016 om man exkluderar invandringen. I den meningen har invandringen utgjort ett betydande demografiskt tillskott för de mindre kommunerna i regionen.

Arbetsmarknadsintroduktion och vanligaste ungdomsyrlen

Endast en liten del av länets 16-19 åringar är aktiva på länets arbetsmarknad. Det är först när de hamnar i åldersgruppen 20-24 år som arbetsmarknadsaktiviteten ökar. Vid denna tid har de allra flesta erhållit en gymnasial utbildning. De som inträder på arbetsmarknaden är främst de som har en yrkesgymnasial utbildning eller som tar ett sabbatsår innan högskolestudier. Fortsatt är dock sysselsättningsgraden relativt låg som en följd av att en relativt stor andel studerar på eftergymnasial nivå i denna ålder. En överväldigande majoritet av högskolenybjörjarna i Sverige är mellan 20-24 år. Sysselsättningsgraden ökar sedan successivt ju högre upp i åldrarna vi kommer. Detta som en följd av att allt fler studerat färdigt och blir tillgängliga för arbetsmarknaden. Runt 60-årsåldern minskar sedan arbetsintensiteten som en följd av pensionsavgångar.

Figur 3: Sysselsättningsgrad efter åldersgrupp (2015). Källa: SCB

De vanligaste yrkena för yngre ungdomar, det vill säga personer mellan 16-24 år, är främst sådana som innehåller ett högt serviceinslag. Inte sällan är dessa yrken tidsbegränsade anställningar med ett flexibelt schema. Exempel på sådana yrken är vårdbiträden, restaurangbiträden, butikssäljare, industriarbetare och städare. Tidigare var industrisektorn den stora inkörsporten till regionens arbetsmarknad. Sektorn sysselsätter fortfarande en hög andel av de ungdomar som arbetar, men handels- och vårdsektorn är numera de två största ungdomssektorerna i länet. Mellan 2010-2015 har antalet sysselsatta ungdomar ökat mest inom offentliga sektor och företagstjänster. Största nedgången har skett inom tillverkningssektorn.

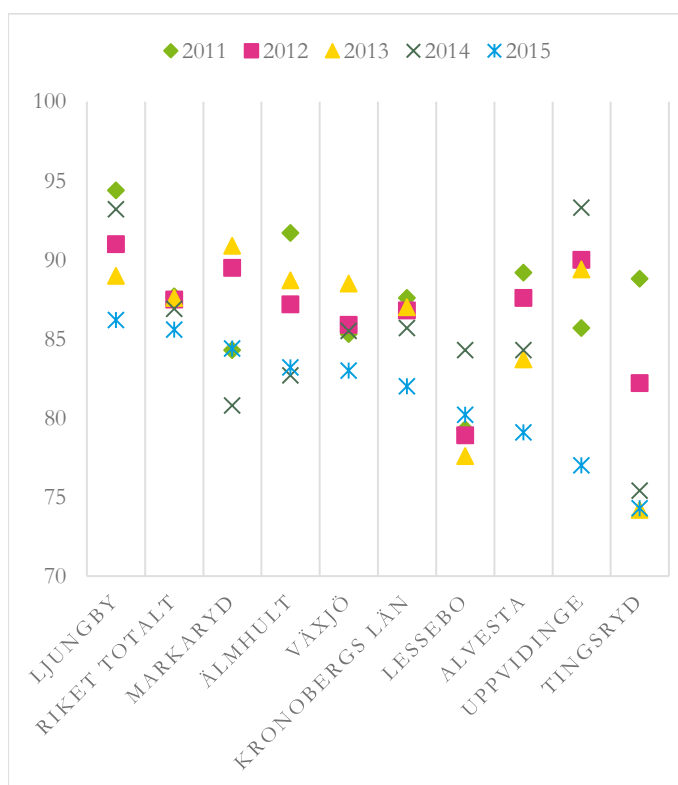
Yrke	Antal personer
Vårdbiträden	766
Butikssäljare, fackhandel	653
Restaurang- och köksbiträden m.fl.	556
Butikssäljare, dagligvaror	498
Lager- och terminalpersonal	469
Barnskötare	354
Undersköterskor, hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende	284
Personliga assistenter	284
Maskinställare och maskinoperatörer, metallarbete	227
Städare	207

Tabell 1: Vanligaste yrkena för ungdomar mellan 16-24 år (2015). Källa: SCB

Utbildning och genomströmning

I takt med ökade kunskapskrav på arbetsmarknaden blir en fullt genomgången utbildning allt viktigare. En gymnasieutbildning fungerar i viss mån som en vattendelare på arbetsmarknaden. Utan en gymnasieexamen synes det svårt att som ungdom etablera sig på den regionala arbetsmarknaden. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan ungdomar med och utan gymnasieutbildning är betydande. Ett första steg att på sikt erhålla en gymnasial utbildning är förstås att uppfylla kunskapskraven på grundskolenivå.

Under 2015 hade 82 procent av eleverna i länet som slutade grundskolan behörighet till ett yrkesprogram till gymnasiet. Detta är den lägsta formen av behörighet, förutom IV, och därför ett riktmärke när man studerar hur stor andel av grundskoleeleverna som har möjlighet att börja gymnasiala studier. Mellan 2011-2015 har andelen med denna behörighet i länet minskat med 5,6 procentenheter. På kommunal nivå hade, under 2015, Ljungby, Markaryd, Älmhult samt Växjö den högsta behörighetsnivån. I dessa kommuner uppgick andelen behöriga till mellan 83-86,2 procent. I kommunerna Tingsryd, Uppvidinge samt Älvesta var behörighetsnivån som lägst, här uppgick nivån till mellan 74,3-79,1 procent. Andelen behöriga

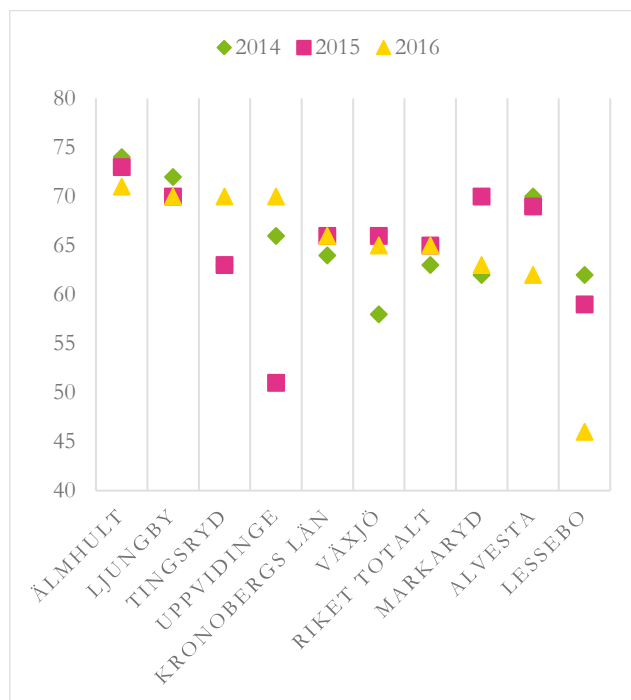
Figur 4: Andelen elever som slutat åk. 9 och med behörighet till ett yrkesprogram på gymnasiet (2011-2015). Källa: Skolverket

har mellan 2011-2015 minskat i samtliga kommuner förutom Lessebo och Markaryd. Störst nedgång har skett i Tingsryds kommun där andelen under denna tid minskade med 14,5 procent.

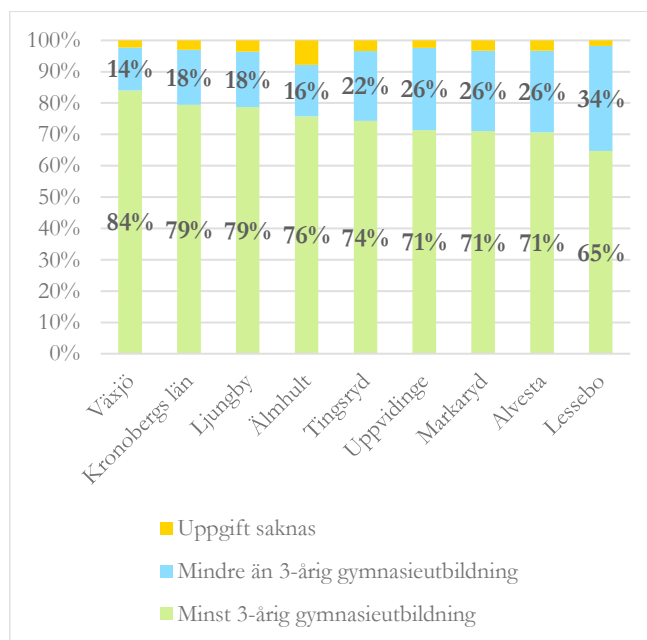
Nästa steg på vägen för att erhålla en utbildning som är gångbar på arbetsmarknaden är att genomgå en gymnasial utbildning. Här finns två aspekter att väga in: 1) att personen i fråga ska klara en gymnasial utbildning, 2) att denne helst ska klara den inom tre år. För varje extra år som utbildningen tar att genomföra uppstår kostnader både för individ och samhälle. En hög genomströmningsnivå är således en viktig faktor ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

Under 2016 fullföljde 66 procent av eleverna i Kronobergs län sina gymnasieutbildningar inom tre år. Nivån var något över riksgenomsnittet som under samma år låg på 65 procent. Mellan 2014-2016 har andelen i länet som klarar sin gymnasieutbildning inom utsatt tid ökat med två procentenheter.

Det finns stora variationer mellan länets kommuner sett till hur stor andel av eleverna som klarar utbildningen inom tre år. I Älmhults kommun, där andelen är som högst, klarade 71 procent av nybörjareleverna sina utbildningar inom tre år. Detta var 25 procentenheter över andelen i Lessebo kommun och 9 procentenheter över andelen i Alvesta kommun. Mellan 2014-2016 ökade andelen gymnasieelever med en fullföljd utbildning inom tre år i fyra av åtta kommuner. Störst ökning skedde i kommunerna Tingsryd, Växjö samt Uppvidinge. I Lessebo och Alvesta kommun, som hade de största nedgångarna, minskade andelen under denna tid med 16 respektive 8 procentenheter. Givet att en relativt stor andel av de som påbörjar gymnasiet inte klarar det inom tre år är det intressant att studera hur stor andel av befolkningen mellan 23-29 år som har en gymnasieutbildning. I denna ålder borde de flesta, givet den ordinarie studiegången, erhållit en gymnasial utbildning – även om den fördröjts något av olika anledningar. Under 2016 hade 79 procent av länets invånare mellan 23-29 år genomgått minst en treårig gymnasial utbildning. Skillnaderna inom länet var dock betydande. I Växjö uppgick andelen till 84 procent

Figur 5: Andelen av nybörjarelever som genomgått gymnasieutbildningen inom 3 år (2014-2016). Källa: Skolverket

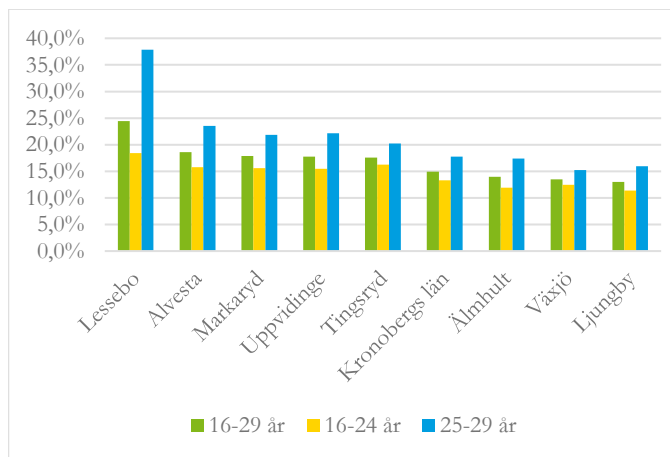
Figur 6: Andelen av befolkningen mellan 23-29 år med minst en 3-årig gymnasial utbildning (2015). Källa: SCB

och i Lessebo endast till 65 procent. I fem av länets åtta kommuner saknade mer än var fjärde invånare i åldersgruppen en treårig gymnasial utbildning.

UVAS – unga som varken arbetar eller studerar 2014-2015

De personer som inte arbetar eller studerar och som är mellan 16-29 år definieras här som UVAS – unga som varken arbetar eller studerar. Som grund till indelningen har SCB:s RAKS-register använts. I detta register delas personer in i olika aktivitetskategorier som baseras på individernas inkomstkällor under ett år. Exempelvis: En person med huvuddelen av sin försörjning från CSN klassificeras som studerande.

Under 2015 uppgick andelen UVAS mellan 16-29 år i Kronobergs län till 14,9 procent. Andelen icke aktiva ungdomar är som högst inom åldersgruppen 25-29 år där den uppgår till 17,8 procent. De vanligaste aktiviteterna för personer som inte var aktiva var, i rangordning; övrigt, ekonomiskt bistånd, förtidspension samt arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Totalt uppgick antalet UVAS under året till 5 124 personer.

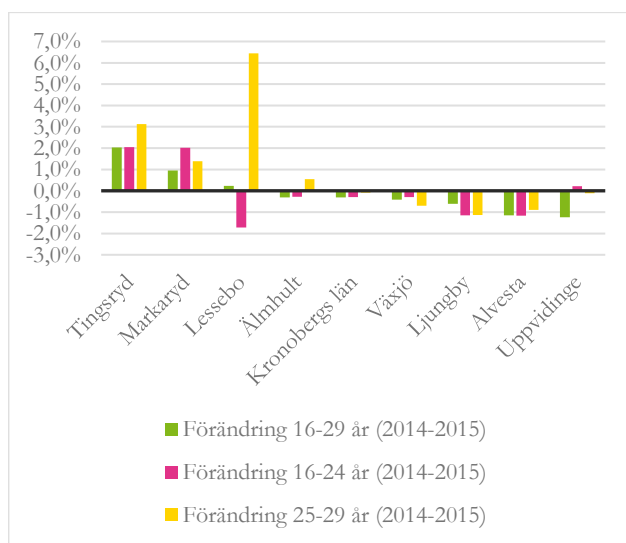

Figur 7: Andelen UVAS efter åldersgrupper (2015). Källa: SCB

På kommunal nivå var variationerna stora. Den högsta andelen UVAS återfanns i Lessebo där andelen, för 16-24 åringar, uppgick till 24,4 procent. Denna nivå var nästan dubbelt så hög jämfört med den i Ljungby, där andelen UVAS under samma år uppgick till 13 procent. Att notera var att andelen UVAS var som lägst i Älmhult, Växjö samt Ljungby – de tre kommuner i länet som är centrum för funktionella arbetsmarknadsregioner.

I samtliga kommuner var andelen UVAS högre för 25-29 åringar än för 16-24 åringar. Den huvudsakliga anledningen till detta är att mellan 16-25 befinner sig en betydande andel av ungdomarna fortsatt inom utbildningssystemet. Skillnaderna mellan yngre ungdomar och äldre ungdomar var som mest påtaglig i Lessebo kommun, där andelen UVAS bland 25-29 åringar var mer än dubbelt så hög jämfört med gruppen mellan 16-24 år.

Mellan 2014-2015 minskade andelen UVAS bland 16-29 åringar i länet med 0,3 procentenheter. Den största nedgången skedde bland personer mellan 16-24 år. Andelen UVAS minskade under denna tid i

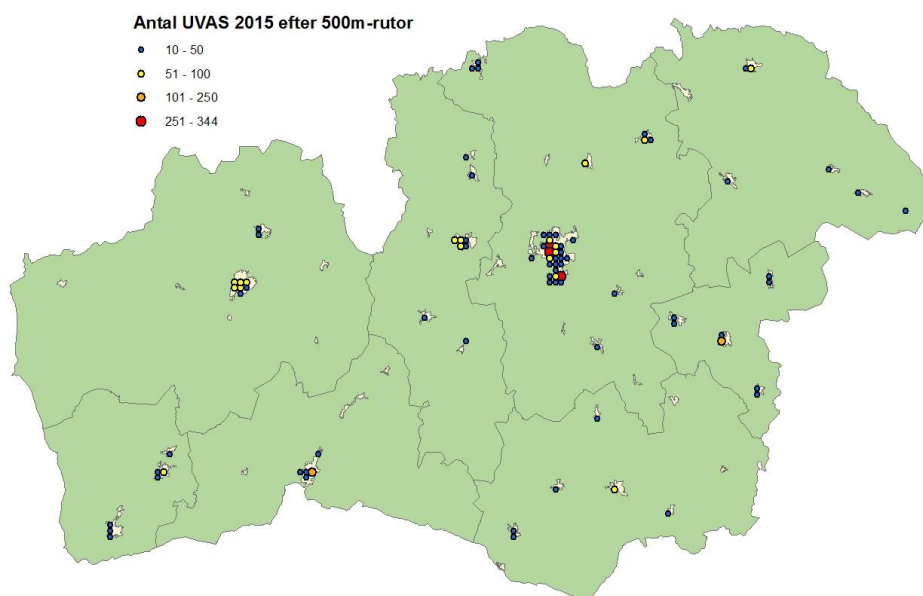
Figur 8: Förändring andel UVAS (2014-2015). Källa: SCB

fem av åtta kommuner. Av kommunerna hade Tingsryd den högsta totala ökningen på 2 procentenheter. Den största nedgången skedde i kommunerna Uppvidinge och Alvesta där andelen UVAS minskade med 1,2 procentenheter.

UVAS – geografisk nedbrytning

Antalet UVAS i länet uppgick under 2015 till 5 124 personer, varav 47,6 procent återfanns i Växjö kommun. Generellt sett är antalet UVAS koncentrerade till relativt begränsade ytor i länets kommuner. Koncentrationsgraden varierar dock. I Lessebo- och Älmhults kommun bor mellan 54-56 procent av alla UVAS inom en av de tre mest ”UVAS-intensiva” 500-metersrutorna i kommunerna.

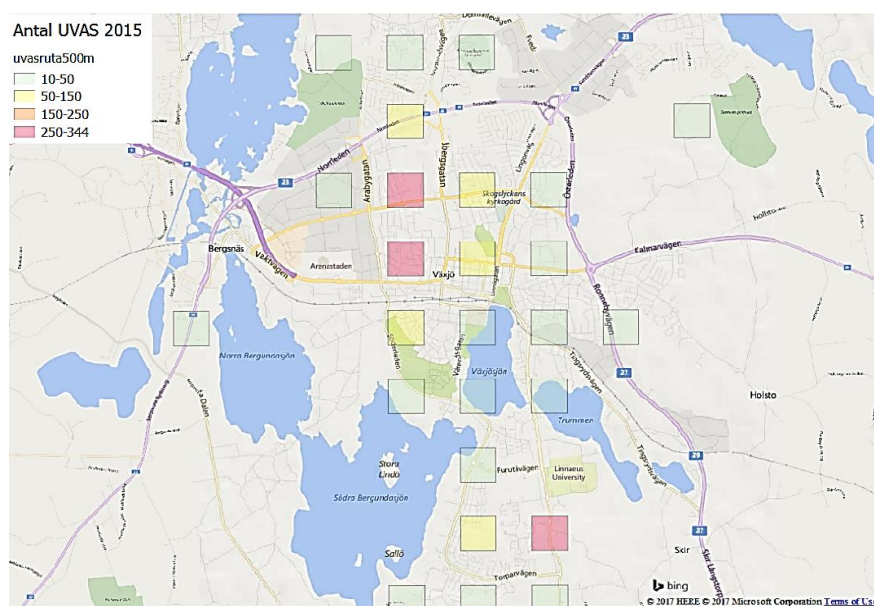
I Alvesta och Markaryds kommun uppgår koncentrationsgraden till mellan 44-45 procent. I kommunerna Tingsryd, Växjö, och Uppvidinge är den mellan 37-39 procent och i Ljungby kommun till 34 procent. De tre mest UVAS-intensiva 500-metersrutorna i länet återfinns dock i Växjö tätort. Inom dessa tre rutor bor drygt 18 procent av samtliga UVAS i länet.

Figur 9: Antalet UVAS 16-29 år efter 500-metersrutor (2015). Källa: SCB

	2014	2015
Araby	34,8 %	31,0 %
Övriga NYKO	14,8 %	15,2 %
Hov	15,2 %	14,1 %
Totalt	13,9 %	13,5 %
Teleborg	12,1 %	13,0 %
Hovshaga	12,1 %	11,4 %
Norr	10,4 %	10,8 %
Sandsbro	9,4 %	10,1 %
Räppe	12,5 %	10,0 %
Öster	9,5 %	9,8 %
Väster	10,4 %	9,1 %
Öjaby	6,6 %	7,8 %
Högstorp	9,1 %	7,0 %
Söder	7,3 %	6,2 %
Centrum	5,5 %	5,0 %

Tabell 2: Andelen UVAS 16-29 år (2015). Källa: SCB

Figur 10: Andelen UVAS efter 500-metersrutor (2015). Källa: SCB

Andelen UVAS i Växjö kommuns olika stadsdelar varierar stort. I Araby, där andelen UVAS är som högst, uppgick andelen till 31 procent under 2015. Andra delar i Växjö där andelen låg över kommungenomsnittet är ”Övriga NYKO-områden” som innefattar hela kommunen exklusive tätorten och Hov. I området Teleborg låg andelen UVAS under snittet för kommunen. Detta beror delvis på att många högskolestudenter bor i campusområdet som är förlagt till detta område. Det finns dock delar av området, utanför campus, där andelen UVAS uppgår till runt 20 procent.

Mellan 2014-2015 minskade andelen UVAS som mest i Araby. Där sjönk andelen med 3,8 procentenheter, vilket innebar en minskning på 68 personer i faktiska tal. Den största ökningen av UVAS, i faktiska tal, skedde i Teleborg. Där ökade antalet personer i gruppen med 63 personer. Totalt minskade antalet UVAS i Växjö kommun med 56 personer.

UVAS – kön och födelseregion

En större andel kvinnor än män är UVAS. I länet uppgick differensen till 1,6 procentenheter under 2015. Den främsta förklaringen till könsdifferensen är att kvinnor i högre utsträckning än män har vård av barn som främsta försörjningsaktivitet. Under 2015 hade 3,3 procent av kvinnorna i länet detta som huvudsaklig aktivitet, men endast 0,1 procent av männen. Könsdifferensen är som högst i kommunerna Lessebo, Alvesta samt Uppvidinge. I dessa kommuner uppgick differensen till mellan 4,5–4,7 procentenheter.

Av de 5 124 personerna i länet som klassificerades som UVAS under 2015 var 56 procent födda i utlandet. Totalt ingick 40 procent av de utlandsfödda i länet mellan 16-

	Kvinnor			Män	
	2014	2015		2014	2015
Uppvidinge	20,1 %	20,3 %		18,2 %	15,8 %
Lessebo	23,5 %	27,1 %		24,7 %	22,4 %
Tingsryd	16,1 %	18,4 %		15,0 %	16,9 %
Alvesta	21,6 %	21,0 %		18,0 %	16,4 %
Älmhult	15,7 %	14,9 %		13,0 %	13,1 %
Markaryd	18,6 %	18,8 %		15,3 %	17,0 %
Växjö	14,0 %	13,7 %		13,8 %	13,3 %
Ljungby	14,8 %	14,5 %		12,6 %	11,7 %
Total	15,8 %	15,8 %		14,7 %	14,2 %

Tabell 4: Andelen UVAS 16-29 år efter kön (2014-2015). Källa: SCB

	Inrikes födda			Utrikes födda	
	2014	2015		2014	2015
Uppvidinge	10,5 %	9,8 %		50,8 %	46,0 %
Lessebo	12,8 %	12,4 %		52,5 %	49,1 %
Tingsryd	10,5 %	10,9 %		40,5 %	43,1 %
Alvesta	10,2 %	9,5 %		49,9 %	45,4 %
Älmhult	7,9 %	7,2 %		43,8 %	40,3 %
Markaryd	12,1 %	10,4 %		37,1 %	42,7 %
Växjö	7,6 %	7,3 %		40,0 %	38,0 %
Ljungby	8,8 %	8,6 %		37,8 %	33,5 %
Total	8,6 %	8,3 %		42,2 %	40,0 %

Tabell 5: Andelen UVAS 16-29 år efter födelseregion (2014-2015). Källa: SCB

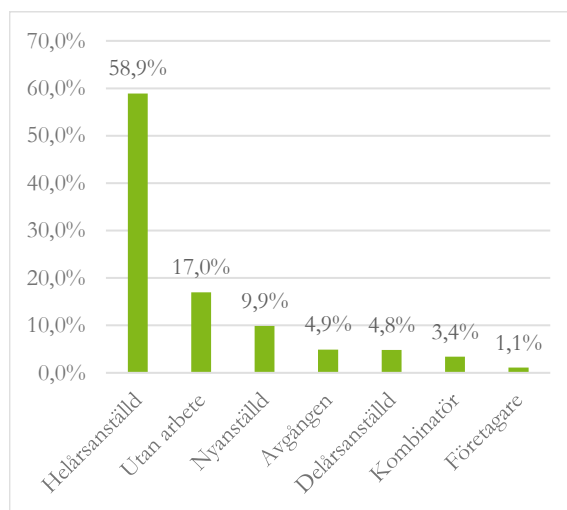
29 år i UVAS-gruppen³. För inrikes födda var motsvarande andel 8,3 procent. I sju av åtta kommuner i länet uppgick differensen mellan inrikes- och utrikes födda, sett till andelen UVAS, till över 30 procent. I Ljungby kommun var differensen 25 procent. Av de utlandsfödda som ingick i gruppen UVAS under 2015 hade 57 procent invandrat under tidsperioden 2013-2015.

Ungdomars anknytningsgrad till arbetsmarknaden

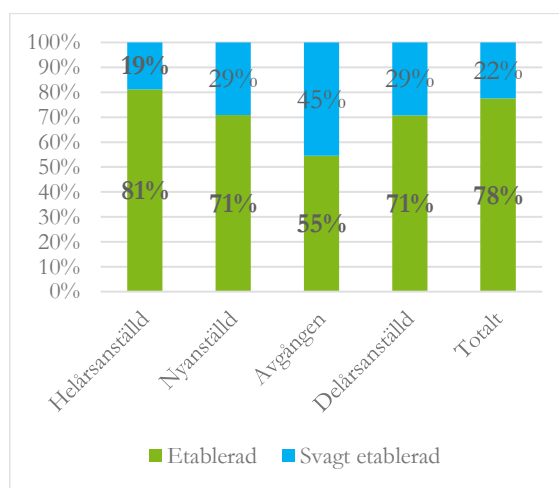
En person med en anställning kan vara mer eller mindre etablerad på arbetsmarknaden. Exempelvis kan olika former av deltidsanställningar resultera i att en person får en förhållandevis låg löneinkomst under ett år. Vi har numera möjlighet, genom RAKS-databasen, att studera dessa nyanser på den regionala arbetsmarknaden. RAKS-statistiken baseras på hur mycket en individ tjänar under ett år och hur stor del av inkomsten som kommer från olika inkomstkällor, exempelvis: förvärvsarbete, studielån, ekonomiskt bistånd och så vidare.

I RAKS-registret kan en individ ha någon av sju olika anknytningar till arbetsmarknaden; helårsanställd, nyanställd, delårsanställd, kombinator, företagare, avgången eller utan arbete. Att vara helårsanställd innebär att man har fått lön varje månad under året. Dock läggs ingen värdering i hur mycket lön man har fått eller från hur många olika arbetsgivare. Således kan en person vara heltidsanställd men ändå studera samtidigt. Först i nästa steg ska vi studera hur stor andel som har en stark respektive svag etablering på den regionala arbetsmarknaden.

Under 2015 var 59 procent av befolkningen mellan 18-29 och som bodde i Kronobergs län helårsanställda. Nästan 10 procent var nyanställda och strax under fem procent var delårsanställda. Nästan fem procent slutade att arbeta under året

Figur 11 Arbetsmarknadsanknytning för personer mellan 16-29 år i Kronobergs län, 2015 Källa: SCB

Figur 12 Andelen etablerade respektive svagt etablerade personer mellan 18-29 år i Kronobergs län, 2015. Källa: SCB

³I RAKS-registret definieras en person som läser SFI inte som studerande. Detta för att studieformen inte är CSN-berättigad. Således definieras de som studerar SFI utan att kombinera detta med ett arbete eller en CSN-berättigad studieform som "ej aktiva". Givet att många invandrat till länet under de senaste åren är denna grupp relativt stor just nu. På sikt är det därför intressant att följa hur många ur denna grupp som framöver påbörjar en ordinarie utbildning alternativt en anställning och därmed utträder ur "UVAS-gruppen".

för att istället ingå i en annan aktivitet, exempelvis föräldraledighet eller studier. Totalt saknade 17 procent i gruppen någon anknytning till arbetsmarknaden.

Totalt hade 23 655 personer mellan 18-29 år i Kronobergs län någon typ av arbetsmarknadsanknytning, som kunde härledas till en anställning⁴, under 2015. Av dem hade 22 procent en svag etablering på arbetsmarknaden. Detta innebär att de hade en samlad löneinkomst från arbete under året som understeg medianinkomsten för anställda personer med 1) samma kön 2) samma ålder 3) förgymnasial utbildning.

Högst andel svagt etablerade återfanns inom gruppen som avgick från arbetsmarknaden under året följt av nyanställda och delårsanställda. Den svaga etableringsgraden inom gruppen avgångna kan bero på att de endast jobbade en liten del av året innan de påbörjade en annan aktivitet. Att 19 procent av de med helårsanställning hade en svag etablering på arbetsmarknaden innebär att de hade en låg lön eller arbetade få timmar totalt sett under året.

För att få en mer detaljerad bild av hur personerna inom de olika anknytningsformerna erhöll någon typ av försörjning har vi nedan valt att redovisa deras inkomstandelar utifrån olika inkomstkällor.

Tabell 6 Inkomstkällor utifrån arbetsmarknadsanknytning och för personer som är etablerade på arbetsmarknaden 18-29 år i Kronobergs län, 2015. Källa: SCB

	Helårsanställd	Nyanställd	Avgången	Delårsanställd
Förvärvsarbete	93 %	78 %	73 %	52 %
Studier	4 %	13 %	16 %	42 %
Sjukdom/arbetsskada/rehabilitering	1 %	0 %	2 %	0 %
Föräldraledighet och vård av närstående	1 %	1 %	3 %	1 %
Sjuk- eller Aktivitetsersättning	0 %	0 %	0 %	0 %
Individualiserad inkomst från Ekonomiskt bistånd	0 %	2 %	1 %	3 %
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder	0 %	4 %	2 %	2 %
Arbetslöshet	0 %	1 %	2 %	0 %
Åldersrelaterade pensioner	0 %	0 %	0 %	0 %

Tabell 7 Inkomstkällor utifrån arbetsmarknadsanknytning och för personer som är svagt etablerade på arbetsmarknaden 18-29 år i Kronobergs län, 2015. Källa: SCB

	Helårsanställd	Nyanställd	Avgången	Delårsanställd
Förvärvsarbete	45 %	40 %	31 %	27 %
Studier	35 %	40 %	52 %	54 %
Sjukdom/arbetsskada/rehabilitering	3 %	1 %	1 %	1 %
Föräldraledighet och vård av närstående	9 %	3 %	3 %	1 %

⁴ Notera att denna grupp ej inkluderar företagare eller kombinatorer. Endast personer med en anställning har en markering om etableringsgrad.

Sjuk- eller Aktivitetsersättning	2 %	2 %	1 %	3 %
Individualiserad inkomst från Ekonomiskt bistånd	2 %	6 %	6 %	7 %
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder	3 %	7 %	3 %	6 %
Arbetslöshet	1 %	1 %	1 %	1 %
Åldersrelaterade pensioner	0 %	0 %	0 %	0 %

Tabell 6 visar att för gruppen som var etablerad på den regionala arbetsmarknaden var den vanligaste inkomstkällan förvärvsarbete. För de i gruppen helårsanställda kom 93 procent av deras inkomster från förvärvsarbete. För övriga anknytningsgrupper var nivån lägre. Den näst vanligaste inkomstkällan för etablerade personer var studier. Detta indikerar att många i den aktuella åldern kombinerar studier och arbete – detta var särskilt tydligt inom gruppen delårsanställda, där 42 procent av inkomsterna för personerna i denna grupp kom från studier. För personer som etablerade under året och som avigick under året var studier och föräldraledighet de vanligaste inkomstkällorna vid sidan om förvärvsarbete. Detta indikerar att de flesta som slutade att arbeta under året istället påbörjade studier eller föräldraledighet.

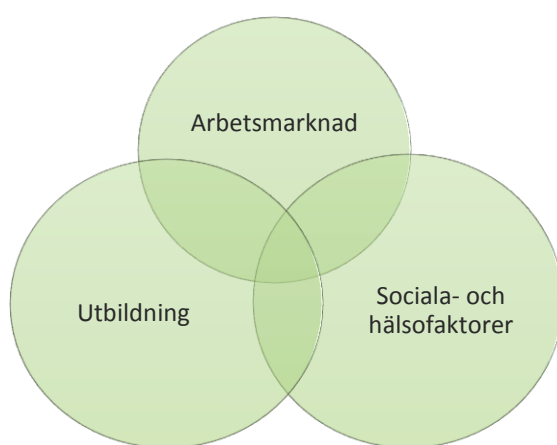
Tabell 7 visar hur gruppen med en svag etablering på den regionala arbetsmarknaden försörjde sig under 2015. Inom denna grupp återfinns en större fördelning mellan inkomstkällorna jämfört med den etablerade gruppen. Av de personer som hade en helårsanställning men ändå var svagt etablerade, som en följd av en låg total löneinkomst under året, var studier och föräldraledighet de vanligaste sidooaktiviteterna. För nyanställda, avgångna och delårsanställda var det istället ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadspolitiska åtgärder som var de vanligaste inkomstkällorna vid sidan om arbete och studier. Detta indikerar att personer inom dessa grupper dels består av studenter med mindre sidoinkomster, dels av personer som av olika anledningar sedan tidigare inte etablerat sig på arbetsmarknaden.

En omvärldsöversikt

Den uppmärksamhet som kommit att riktas mot målgruppen UVAS, inom EU och Sverige sedan början av 1990-talet och som fram till 2017 föranlett fyra statliga utredningar⁵, har mycket kommit att handla om statistik, stöd och samverkan.

Ungdomsgruppen i åldern 16-24 år befinner sig i en fas i livet, där man normalt växlar över från att vara ungdom, till att bli ung vuxen. Man befinner sig också i en övergång från utbildning till arbetsliv och det är därför många viktiga val som ska göras eller andra sociala- och hälsofrågor som spelar in i hur framtiden ska komma att gestalta sig. Detta gäller inte minst hur man ska kunna lösa sitt framtida boende och kunna leva ett mera självständigt liv, utanför föräldrahemmet.

I nedanstående figur skulle man kunna beskriva hur olika områden överlappar varandra i arbetet kring UVAS och ungdomsgruppen mellan 16-24 år.

Inom varje område möts den unge av olika typer av samhällsspecifika aktörer och myndigheter beroende på den enskildes situation, t.ex. grundskola/gymnasieskola, vuxenutbildning samt olika typer av anordnare, studie- och yrkesvägledning, skolhälsovård, arbetsförmedling, försäkringskassa, CSN, socialtjänst, kommunala arbetsmarknadspolitiska program och olika former av insatser, fritidsverksamhet m.m.

Utöver rent fysiska verksamheter, finns mycket information och erbjudanden utlagda på olika former av sociala medier.

Trots detta är det en inte obetydlig del av ungdomar i åldersgruppen 16-24 år, som inte gör sig synliga, inte uppmärksammas eller finns registrerade hos de olika myndigheter och aktörer som ska finnas till deras hjälp.

⁵ *Unga utanför* (SOU 2003:92), *Ungdomar utanför gymnasieskolan – ett förtydligat ansvar för stat och kommun* (SOU 2013:13), *Unga som varken arbetar eller studerar – statistik, stöd och samverkan* (SOU 2013:74), *Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar* (SOU 2017:9)

Förtydligandet i Skollagen från 2014 genom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA), innebär att följa upp och dokumentera de ungdomar under 20 år som fullföljt sin skolplikt i särskilda register samt erbjuda de ungdomar som saknar sysselsättning lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta utbildning.

Inom socialtjänsten ska de ungdomar som ansöker om ekonomiskt bistånd och inte har erbjudits annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd, erbjudas praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Detta innebär att det finns behov av en god samverkan mellan arbetsförmedling, skola och socialtjänst i arbetet kring målgruppen samt att de insatser som erbjuds är av en sådan kvalitet att det är till stöd och hjälp för den unge.

Nationell samordnare och särskild utredare

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att utse Inger Ashing, som särskild utredare och nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (UVAS). Arbetet leds från Utbildningsdepartementet.

I kommittédirektiv (Dir. 2015:70) anges följande:

att samordnaren vid behov ska utveckla former för ett samordnat stöd för UVAS och arbeta för att den nationella, regionala och lokala samverkan kring gruppen förbättras, bland annat mot bakgrund av kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar.

att systematiskt samla och analysera kunskap om insatser till målgruppen för att främja kunskaps- och erfarenhetsbaserade insatser och utvecklingen av kvaliteten i insatser till ungdomarna.

att redovisa den kunskap och de erfarenheter som samlats in och analyserats och lämna förslag till hur ett samordnat stöd för UVAS fortsättningsvis bör vara utformat.

att vid behov lämna författningsförslag

samt att nära samarbeta med *Delegationen för unga till arbete* (A 2014:06) i syfte att samordnaren och delegationen ska komplettera och förstärka varandras arbete.

Ett särskilt delbetänkande – *Det handlar om oss- unga som varken arbetar eller studerar* (SOU 2017:9) - överlämnades till regeringen den 24 februari 2017 och ett slutbetänkande är tänkt att överlämnas till regeringen senast den 28 februari 2018.

Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar

Regeringen antog den 19 november 2015 en särskild strategi (U2015/05478/UF) av åtgärder för målgruppen UVAS för perioden 2015-2018. Regeringen beslutade om 10 riktade åtgärder direkt mot målgruppen UVAS, vars verkställighet ligger under Utbildningsdepartementet.

- Åtgärd 1 En särskild utredare har 2015-2018 uppdraget att vara samordnare för unga som varken arbetar eller studerar.
- Åtgärd 2 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) bör ges i uppdrag att 2016-2018 sprida kunskap om hur samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar kan organiseras och utvecklas i samverkan med olika aktörer. I arbetet med uppdraget bör bjuda in Sveriges Kommuner och Landsting.
- Åtgärd 3 De statliga medlen till samordningsförbunden bör öka från och med 2016.
- Åtgärd 4 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor uppdrag om fördjupad analys av ungas övergång mellan skola och arbetsliv bör förlängas till att avse 2016-2018.
- Åtgärd 5 Statens skolinspektion bör ges i uppdrag att granska kommunernas arbete med kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar.
- Åtgärd 6 Statistiska centralbyrån bör ges i uppdrag att genomföra en bortfallsanalys avseende Arbetskraftsundersökningen, med fokus på de unga som varken arbetar eller studerar.
- Åtgärd 7 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) bör ges i uppdrag att 2016-2018 fördela statsbidrag för att starta nya eller utveckla redan befintliga samverkansmodeller (exempelvis samordningsförbund) där kommunernas olika förvaltningar, landsting, statliga myndigheter, näringslivet och det civila samhället kan samverka för att förstärka etableringen i arbets- och samhällslivet för unga som varken arbetar eller studerar. Verksamheten bör även omfatta uppsökande arbete.
- Åtgärd 8 Statens skolverk bör få i uppdrag att 2016-2018 genomföra verksamhetsnära insatser riktade direkt till huvudmän och gymnasieskolor för att förebygga avhopp från gymnasieskolan.
- Åtgärd 9 Medel bör ställas till Folkbildningsrådets förfogande att användas för studieförbund och folkhögskolor inom pilotregioner i Sverige för att matcha utbildning med individens förutsättningar och arbetsgivares behov av kompetens.
- Åtgärd 10 En samlad utvärdering av åtgärderna i denna strategi bör genomföras.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (mucf) har i arbetet kring UVAS fått ett särskilt ansvar att inhämta och förmedla kunskap om målgruppen UVAS och har i februari 2017 publicerat tre olika delrapporter kring målgruppen.

Det stora steget – om ungas övergång från skola till arbetsliv (MUCF 170227)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har på regeringens uppdrag att särskilt analysera och redovisa utvecklingen av ungas övergång mellan skola och arbetsliv. Denna delrapport sammanfattar resultaten från ytterligare två delrapporter; *Hinder och möjligheter. Ungas övergång till arbetslivet i tre kommuner (mucf 170227)*, som är en intervjustudie samt delrapporten *Nya nyanser av UVAS. Ungas övergång från gymnasiesärskolan till arbetslivet (mucf 170227)*, som är en särskild registerstudie över unga som studerat vid gymnasiesärskola.

En slutrapport från myndigheten är tänkt att lämnas i oktober 2018.

De tre delrapporterna bygger på:

- Registerdata (SCB) över övergångar från olika skolformer (grundskola, gymnasieskola, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola) samt bakgrundsvariabler (kön, födelseland inkl. nyanlända, föräldrars utbildningsnivå och boendeort). Registerstudien redovisar etableringsstatusen för individer till de år de fyller 29 år och i kohorten⁶ födda 1981, 1984 och 1986 och om de arbetar, studerar eller ingår i målgruppen UVAS.
- Intervjuer av 19 arbetslösa ungdomar i åldern 17-30 år och 30 representanter för aktörer med relevans för ungas etableringsmöjligheter i kommunerna Malmö, Växjö och Ljusnarsberg.
- Registerdata över 2 587 personer som studerat vid gymnasiesärskola och tillhör kohorten födda 1981, 1984 och 1986. Studie har kunnat genomföras via ett nationellt register som är uppbyggt på data över 12 269 före detta gymnasiesärskoleelevers slutbetyg från åren 2001-2011, som samkörts med Longitudinell Integrationsdatabas för Arbetsmarknads- och Sjukförsäkringsfrågor (LISA) och Registret över insatser enligt Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade (LSS-registret).

Delrapportens viktigaste resultat sammanfattas på följande sätt:

- **Andelen som studerar sjunker över tid, medan andelen som arbetar ökar.**

Andelen som arbetar ökar med tiden efter genomgången utbildning. Vid 29 års ålder är de flesta unga etablerade på arbetsmarknaden. Detta gäller samtliga skolformer, utom gymnasiesärskolan. Etableringsgraden skiljer sig dock kraftigt mellan skolformerna. Medan 82 procent av dem som genomfört en högskoleutbildning har ett arbete, är motsvarande andel efter folkhögskola 39 procent och efter gymnasiesärskola 18 procent (vid 27 års ålder).

- **Andelen som varken arbetar eller studerar är relativt stabil över tid, men varierar i storlek beroende på skolform.**

⁶ Födelsekohort; består av personer födda under samma kalenderår.

Andelen som vid 29 års ålder ingår i UVAS är betydligt högre efter genomgången folkhögskola, än efter andra genomgångna skolformer i den registerstudie som genomförts. En förklaring till detta, påstås vara den variation av kurser som ges på folkhögskolan, en annan är att elevgrupperna skiljer sig åt, främst i förhållande till de andra eftergymnasiala skolformerna. Inom folkhögskolan finns det nivåskillnader mellan de olika kursstyperna och det är främst deltagarna i allmän kurs som har en hög andel som varken arbetar eller studerar efter genomgången utbildning.

- **Stora etableringssvårigheter efter genomgången gymnasiesärskola**

Bland unga som gått ut gymnasiesärskolan är andelen som varken arbetar eller studerar i överväldigande majoritet vid 27 års ålder, 68 procent. Andelen som arbetar i samma ålder är 18 procent.

- **Små förändringar i ungas övergångar över tid**

För att visa utvecklingen av ungas övergångar har man i delrapporten jämfört etableringssituationen för olika ålderskohorter. Dessa kohorter följer överlag samma mönster över tid. Det finns dock skillnader, där kohorten född 1981 överlag har något sämre etableringsmöjligheter, jämfört med dem födda 1984 och 1987.

- **Resultaten i grundskolan påverkar senare etablering**

Även om de allra flesta från grundskolan, oavsett skolresultat, börjar på gymnasiet finns det klara skillnader i etableringsgrad senare i livet mellan de elever som gick ut grundskolan med behörighet till gymnasiet och de övriga i ålderskohorten.

- **Flickor studerar och pojkar jobbar**

Oavsett ålderskohort och genomgången skolform studerar flickor i högre grad än pojkar, medan pojkar i högre grad arbetar. Skillnaderna mellan könen består även över tid. Sannolikheten att ingå i UVAS är ungefär lika stor för båda könen, med en viss övervikt för flickor. I intervjustudien påpekas att det finns svårigheter för aktörerna att nå de flickor som står särskilt långt ifrån arbetsmarknaden.

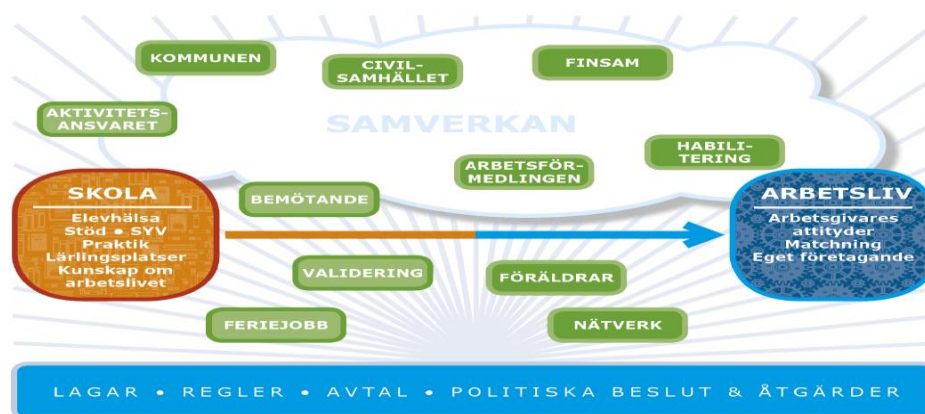
- **Brister i samhällets stöd**

I beskrivningen av unga med särskilda etableringssvårigheter framgår att det fortfarande finns flera brister i samhällets stöd till olika grupper unga. Det gäller främst unga med funktionsnedsättning och unga nyanlända.

- **Utredningens fortsättning**

Utredningen identifierar i slutet av delrapporten ett antal viktiga aktörer och faktorer för att stärka ungas etablering på arbetsmarknaden (se nedanstående fig.). Utredningen kommer att fördjupa sig i detta under utredningens resterande tid (anm. t.o.m. oktober

2018). Fördjupningen kommer även att tjäna som utgångspunkt för de förslag som kommer att framläggas i slutrapporten och som ska syfta till att underlätta ungas etablering. Under resterande utredningstid kommer utredningen även att fortsätta analysera och utveckla registerdata, intervjua fler unga och fördjupa sig ytterligare i övergången från folkhögskolan.

Hinder och möjligheter – ungas övergång till arbetslivet i tre kommuner (MUCF 170227)

Denna rapport ingår i tidigare refererade delrapporten, men kan ha ett särskilt intresse, eftersom Växjö är en av de tre kommuner, som varit föremål för studien – övriga är Malmö och Ljusnarsberg.

Av de totalt 19 ungdomar mellan 17-30 år som intervjuats, var det 4 ungdomar från Växjö och av de totalt 30 representanterna för olika aktörer (t.ex. Arbetsförmedling, kommun), var det 11 respondenter från Växjö.

Resultatet av intervjuerna och de särskilda jämförelsetal som lämnas, framgår att de finns både *likheter* och *olikheter*, som kan vara av betydelse.

Av likheterna framkommer:

Att de i samtliga tre kommuner förekommer unga med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, vilket beskrivs av respondenterna för de olika aktörerna och av de unga själva i termer av tristess, hopplöshet och känsla av misslyckanden.

Att utbildning i hög grad har betydelse och är avgörande för ungas möjlighet att få ett arbete, vilket också tycks samverka med andra faktorer som sociala problem, svagt utvecklade sociala nätverk och där särskilt unga med utländsk bakgrund har att möta särskilda utmaningar.

Att trots att en del ungdomar gått ut gymnasiet med fullständiga betyg, så hamnar en del i arbetslöshet och möter utmaningarna att de saknar arbetslivserfarenhet eller relevanta kvalifikationer som t.ex. körkort.

Att både flickor och pojkar kan ha svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. En del aktörer pekar på att det är en särskild utmaning att nå flickorna och att många insatser och aktiviteter är anpassade efter pojkars behov.

Av olikheterna framkommer:

Att medan det i Ljusnarsberg kan vara avgörande vilken inriktning man har i utbildningen, så är det i Malmö och Växjö mer relevant att man uppnått en viss utbildningsnivå, medan inriktningen är underordnad, vilket i sin tur kan ha att göra med strukturen och möjligheterna på den lokala arbetsmarknaden.

Att det finns strukturella skillnader mellan kommunerna, men också mellan bostadsområden inom kommunerna.

Växjö befinner sig på en rad variabler i studien på ett riksgenomsnitt och högre än Malmö och Ljusnarsberg vad gäller t.ex. medianinkomst och förvärvsfrekvens och när det gäller utbildningsnivå befinner sig Växjö högre än genomsnittet i riket, vilket delvis kan förklaras med tillgången av Linnéuniversitetet. Andelen unga som varken arbetar eller studerar 2014 är lägre både bland pojkar och flickor i riket, liksom andelen unga vuxna som uppbar ekonomiskt bistånd.

Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar. Delbetänkande (SOU 2017:9)

Den 24 februari 2017 presenterade den särskilde nationella samordnaren och utredaren, Inger Ashing, ett första delbetänkande i anledning av sitt uppdrag, som mynnat ut i fyra utgångspunkter och strategier för det framtida arbetet.

Förebyggande arbete och ungas etablering

Det är inte tillräckligt att enbart fokusera på de som redan är utanför arbete eller studier, för att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar måste inflödet i gruppen minska.

Hänsyn bör tas till riskfaktorer i syfte att agera tidigt och inte först då problemen uppstått.

Risken för långvarigt utanförskap ökar med tiden en ung person varken arbetar eller studerar. 60-70 procent av de som varken arbetade eller studerade ett år var i samma situation året därpå.

Kunskapsbaserat arbete och kvalitet i insatser

Stöd och insatser måste ta utgångspunkt i evidensbaserad praktik. En evidensbaserad praktik förutsätter att ungas erfarenheter och kunskaper tas tillvara på ett systematiskt sätt. Det finns ett stort underskott vad gäller att låta unga vara delaktiga i insatser som rör dem, att vara aktörer och medskapare i sitt eget stöd.

Det är inte ovanligt att kunskapsproduktionen kring ungas villkor, insatser och dess effekter sker i tillfälliga projekt och inte i ordinarie strukturer. Den kunskap som tas fram av myndigheter och inom forskning kan i betydligt högre grad än idag omsättas i praktiken.

Utvecklad samverkan

Många unga som varken arbetar eller studerar har behov som omfattar flera olika aktörer, vilket kräver en effektiv samverkan. Den ökade graden av specialisering som präglar samhället innebär utmaningar att säkerställa ett samtidigt och samordnat stöd.

Det finns en risk att samverkan i sig blir ett mål och inte ses som ett medel. Eftersom det kan tolkas och förstås på många sätt finns också stort utrymme för oklarheter och missförstånd. För att åstadkomma en systematisk samverkan måste den byggas in i befintliga strukturer och system och inte vara beroende av personer och relationer. Tillit och ömsesidigt förtroende är centralt.

Strategisk styrning – behov av ett systemsynsätt

Det krävs ett nytt synsätt och nya styrsystem. För att åstadkomma ett skifte och säkerställa en strategisk styrning behövs ett systemsynsätt.

Individens behov måste sättas i centrum, fokus flyttas från den egna verksamheten, de egna strukturerna och regelverken till vad som är bäst utifrån individens perspektiv.

Bristande samordning och helhetssyn är några av de största utmaningarna i arbetet för unga som varken arbetar eller studerar. Ofta saknas ett holistiskt synsätt och någon som tar ansvar för helheten.

En del av den nationelle samordnarens uppdrag handlar om att ge förslag till fortsatta åtgärder och i delbetänkandet lämnas några sådana:

- En statlig utredning föreslås ges i uppdrag att lämna förslag om hur en sammanhängande barn- och ungdomshälsovård från 0 till 25 års ålder, som inkluderar tillgång till förebyggande och främjande arbete för alla barn och unga, bör utformas.
- Ansvar för stöd och insatser till unga i åldern 20 till 25 år som varken arbetar eller studerar bör tydliggöras.
- Åtgärder bör vidtas för att stärka möjligheterna till etablering för unga som har en funktionsnedsättning och som varken arbetar eller studerar. Åtgärderna bör följas upp inom ramen för den nya funktionshinderspolitiska strategin.
- Nya mål och indikatorer bör formuleras för arbetet med unga som varken arbetar eller studerar.
- Det finns behov av fler avgränsade studier om vilka effekter olika insatser har för olika delar av ungdomsgruppen, särskilt när det gäller unga med omfattande och komplexa behov där kunskap i dag saknas.
- Stora nationella satsningar på förbättrad samverkan bör utvärderas.
- Kommunernas och landstingens arbete med unga som varken arbetar eller studerar bör förstärkas genom ett verksamhetsnära stöd.

Digital uppföljning av samverkan och insatser kring ungas etablering på arbetsmarknaden

I en skrivelse från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Delegationen för unga & nyanlända till arbete (DUA) och Arbetsförmedlingen (AF) informeras landets kommuner 2017-06-20 om pågående uppdrag och den information kommunerna behöver lämna för att kunna följa upp samverkan kring unga.

Sedan årsskiftet 2014/2015 har AF fått i uppdrag att utveckla sin samverkan med kommuner för att minska ungdomsarbetslösheten och öka effekterna av arbetsmarknadspolitiska insatser. DUA har i uppdrag att följa upp samverkan och AF ska vara dem behjälpliga. I de överenskommelser som tecknats ingår att kommunen ska bidra med den information som behövs för att möjliggöra uppföljning. Uppföljningen behövs på nationell nivå som underlag för regeringens politik och på lokal nivå för att synliggöra kommunernas, Arbetsförmedlingens och det gemensamma arbetet kring unga.

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att utveckla ett system för digital överföring av information från kommunernas olika systemverktyg och Arbetsförmedlingens data till en gemensam tjänst. Systemet ska tillgodose behovet av att på ett enkelt sätt följa upp de insatser som görs inom Arbetsförmedlingens och kommunernas (lokala) samverkan avseende unga och nyanlända utan att ytterligare arbete krävs av handläggare/administratör på kommunen.

Under september 2017 är målsättningen att börja testa tekniken för den automatiska insamlingen av data/information från ett antal pilotkommuner.

Från hösten 2017 kommer det att vara möjligt att koppla upp sig till det nationella systemverktyget och ta del av data (utifrån de kommuner som är anslutna).

I det fall det uppstår en utvecklingskostnad kan det finnas möjlighet för kommuner att söka statsbidrag för att delfinansiera kommuners anslutning till systemverktyget. Mer information kring statsbidrag kommer under hösten på DUA:s hemsida www.dua.se

Kommunalt aktivitetsansvar (KAA)

Bakgrund

Det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) tillkom 1 januari 2015 och ersatte det tidigare kommunala informationsansvaret (KIA) och innebär att kommunen löpande ska hålla sig informerad om hur kommunens ungdomar (16-19 år) är sysselsatta. Kommunerna ska regelbundet under hela året erbjuda lämpliga individuella åtgärder till de ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning, med målet att nå examen från ett nationellt gymnasieprogram.

Kommunerna ska också dokumentera insatser på lämpligt sätt och föra register över ungdomarna. Alla kommuner i landet ska två gånger per år, den 1 februari och den 1 september, redovisa statistik kring målgruppen till SCB på uppdrag av Skolverket.

Intervju med Henrik Telehagen, f.d. KAA-samordnare i Växjö kommun

Henrik har under perioden 2016 och fram till maj 2017 varit KAA-samordnare i Växjö kommun och till honom ställde vi några frågor.

Hur fungerar det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) i Växjö kommun?

Elever som är inskrivna på Introduktionsprogrammet (IM) ingår i målgruppen för KAA, men det är skola och studie- och yrkesvägledare som ansvarar för planering och uppföljning

KAA-samordnaren har tidigare ingått i studie- och karriärcenter, tillsammans med studie- och yrkesvägledare, men från årsskiftet 2016/2017 var jag direkt underställd gymnasiechef. Min arbetsplacering var på Fält/Navigator på Bergendahlska gården, som är en verksamhet under nämnden för arbete och välfärd och deras arbetsmarknadsenhet för unga.

Att arbeta som KAA-samordnare var mycket ett "ensamarbete" i uppsökningsfasen och där vi prioriterade de yngsta 16-åringarna och de som var okända eller där vi inte hade någon information.

Som KAA-samordnare hade jag ansvaret för den uppsökande verksamheten och försökte på olika sätt nå ungdomarna eller deras föräldrar (om de var yngre än 18 år). Det var viktigt att få till ett personligt möte och därefter presentera olika möjligheter för ungdomen och se till att de kom i någon verksamhet t.ex. utbildning, praktik eller någon stödinsats.

Förutom att arbetet som KAA-samordnare kunde kännas lite ensamt, så var man ju otroligt beroende av samverkan med andra, eftersom vi inte hade någon egen verksamhet. Arbetet var mycket personbundet, till andra personer verksamma inom skola, socialtjänst, arbetsmarknadsenhet och därmed också mycket sårbart. Trots goda relationer, så var det en brist, kan jag tycka, att det inte fanns några nedskrivna riktlinjer eller rutiner, eftersom personal exempelvis kan byta jobb.

Växjö kommun uppfyllde det vi måste göra, att följa upp ungdomar och erbjuda alternativa åtgärder, men det var i hög grad ett reaktivt arbete, där vi kanske i högre grad skulle kunna vara mer proaktiva och jobba förebyggande.

Hur ser det ut i andra kommuner?

Genom att jag kunde delta vid några nätverksträffar arrangerat av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), förstod jag att det var stora skillnader mellan kommunerna.

Det handlade bl.a. om hur KAA låg organiserat, under utbildningsnämnd, arbetsmarknadsnämnd eller socialtjänst och det handlade också om hur man avsatt ekonomiska resurser till KAA, bl.a. ersättningar till elevers busskort eller andra stimulansåtgärder.

I Helsingborg uppfattade jag att man jobbade mer proaktivt och gick ut till alla högstadieskolor fr.o.m. årskurs 8. I årskurs 8 informerades man om vikten av studier och gav arbetslivskunskap och i årskurs 9 lämnade man information om vad som händer om man inte går i gymnasieskolan. Allt i syfte att få eleverna att uppnå godkänt i grundskolan och göra val till gymnasieskolan.

I Växjö finns det inte möjlighet att en person, KAA-samordnaren, ska kunna arbeta på det sättet.

***Hur fungerar registrering och dokumentationen av de elever som omfattas av KAA?
Hur används det?***

Växjö kommun använder ett webbaserat system (IST Regional Samverkan), som tillhandahålls av IST. Systemet matchar folkbokföringen mot skolregistret varje natt, vilket innebär att en ungdom som skrivs ut från gymnasieskolan dyker upp i systemet följande dag och på så vis minskar mörkertalet.

Det finns fortfarande många problem med systemet som tar tid och kräver manuellt arbete. Exempelvis ungdomar som har examen från annan ort och som ändå hamnar i KAA-systemet eller elever som kommer från annan ort och börjar fristående gymnasieskolor. Det finns en stor grupp 19-åringar, som flyttar från andra kommuner och börjar på Linnéuniversitetet.

Det finns också en skillnad i hur man rapporterar. Är inte eleven närvarande vid de kommunala gymnasieskolorna skrivs de ut (och registreras i KAA), medan det vid flera tillfällen förekommit att elever som gått fristående gymnasieskolor inte avregistreras, trots att de inte varit där.

I de redovisningar som lämnas två gånger per år till SCB ska man i princip kunna plocka ut följande:

1. Alla som omfattas av KAA; d.v.s. alla som inte går ett nationellt program.
2. Alla som går individuella programmet (IM), som består av fem olika inriktningar, varav ett av dessa är ett ”individuellt alternativ” med egen studieplan.
3. Alla som utanför IM har någon form av åtgärd, t.ex. arbetsmarknadspolitiskt program, praktik eller liknande.
4. Tar man från hela gruppen (punkt 1), bort (punkt 2-3), så får man en grupp okända – som inte har några åtgärder.

I min roll som KAA-samordnare kunde vi diskutera och jämföra siffror mellan kommuner vid de särskilda nätverksmöten som anordnades av SKL, i övrigt är det väl upp till varje kommun att bestämma hur man vill använda sig av den statistik man får fram, både internt och externt. Siffrorna redovisas kommunvis och efter kön, men har inte kunnat gå att bryta ner på t.ex. bostadsområden.

Hur ser prioriteringarna ut kring målgruppen?

Hela tanken bakom KAA är att ”återföra” dem som hamnat utanför, tillbaka till skola och utbildning. Vi hade en prioritet på de ungdomar som är yngst, 16-åringarna och försökte på olika sätt komma i kontakt med dem. Det är lättare att nå 16-17 åringarna, innan de är myndiga, för då har vi en möjlighet att kunna kontakta deras föräldrar och få dem med i arbetet. Å andra sidan

är alternativen fler när man fyllt 18 år, t.ex. var man får jobba och andra former av ersättningar som står till buds.

Problemet är ju att gymnasieskolan är en frivillig skolform, till skillnad från grundskolan där man har skolplikt. En del ungdomar har föreställningen att de kan hitta jobb eller få pengar från ”socialen” eller A-kassa, den möjligheten är starkt begränsad om man är under 18 år. Det blir en ”krock” med verkligheten när ungdomarna upptäcker att frivilligheten har sina begränsningar, en del ungdomar har dålig erfarenhet av skolan och isolerar sig i hemmet.

Hur kommer man i kontakt med dem som inte har några åtgärder?

Det var mycket av ett ”detektivarbete”. Eftersom vi vet vad ungdomarna heter och var de bor, så kan vi ju söka eventuella telefonnummer och ringa upp, i vårt skolsystem Extens finns ofta telefonnummer och familjeuppgifter registrerade, som gör att vi ofta kan hitta rätt. Annars söker vi på sociala medier, skickar vykort eller gör hembesök, vilket vi oftast gjorde tillsammans med någon fältsekreterare.

Ibland tog också föräldrar själva kontakt med oss och bad om hjälp.

Vad kunde ni erbjuda dessa ungdomar?

Till en början handlar det om att få tillstånd ett personligt möte och låta den unge själv berätta om hur dom haft det i skolan och vad de vill i framtiden.

Eftersom vi inte har några egna verksamheter, så handlar det om att ”slussa vidare” till lämpliga alternativ. Det kan vara individuella programmet, 11-gården, Arbetsförmedlingen eller hjälp i akuta situationer med en drogproblematik eller annan ohälsa.

Arbetet är därför mycket personbundet och att man har goda upprättade kontakter med andra företrädare för olika insatser, försvinner någon så tappar man ingångar och samverkan, hade man kunnat utgå från lite riktlinjer och rutiner så kanske man hade kunnat förebygga en del sårbarhet vid t.ex. personalomsättning.

Hur skulle man kunna utveckla arbetet kring KAA i Växjö?

Exemplet Helsingborg⁷, där man jobbar proaktivt och förebyggande i årskurs 8-9 vore något att ta efter, men kräver personalförstärkningar. Man skulle också kunna arbeta med grupper av ungdomar och deras föräldrar.

⁷ I Helsingborg är KAA-ansvaret organiserat under en särskild Finsamprocess, som heter ”Smart väg” och där Arbetsförmedlingen, två kommunala förvaltningar och landstinget genom dess ungdomsmottagning är verk-samma. ”Smart väg” har varit igång under två år. Vid ”Smart väg” arbetar en arbetsförmedlare, en studie- och yrkesvägledare, två coacher samt en s.k. processledare. Man jobbar i huvudsak proaktivt gentemot gymnasiesko-lorna (24 st.), utifrån signaler om elever med hög frånvaro och som riskerar att avbryta sina studier. Man möter upp elever, föräldrar och skolpersonal innan ett eventuellt avhopp, för att diskutera olika alternativ. ”Smart väg”

Arbetet tillsammans med Fält/Navigator skulle kunna utvecklas ytterligare, i vissa kommuner ingår KAA-samordnaren i liknande organisation som i Växjö.

Man skulle kunna utveckla arbetet med Linnéuniversitetet och de fristående gymnasieskolorna, för att få en större säkerhet i statistiken och slippa en massa manuellt arbete.

En bättre samlokalisering med 11-gården och IM-programmet skulle underlätta i kommunikationerna och uppföljningar.

Bättre samverkan med socialtjänst, ungdomshabilitering och psykiatri, kring ungdomar med olika former av ohälsa och hinder, det måste finnas en balans i kraven, där en del ungdomar faktiskt inte är beredda att omgående påbörja utbildning. Många har också dålig erfarenhet tidigare t.ex. mobbing eller vuxenvärld som inte har uppmärksammat dem.

Det behövs också stimulansåtgärder eller möjligheter att ge någon form av ersättningar för t.ex. busskort, kurslitteratur, matpengar eller andra åtgärder. Många av de mest utsatta ungdomarna kommer från familjer med små ekonomiska möjligheter. Eftersom det saknades riktlinjer kunde jag inte bedöma vilka ungdomar som förtjänade busskort eller andra åtgärder och vilka som inte gör det, det hade blivit för godtyckligt.

Nya insikter – Nya initiativ

Socialstyrelsen (2010), ett flertal forskningsrapporter och de av regeringen särskilt utsedda nationella samordnare bl.a. inom barn- och ungdomsvård och UVAS, pekar samtliga på skolans betydelse för barn- och ungdomars utveckling, framtida möjligheter på arbetsmarknaden och som den enskilt viktigaste hälsofaktorn.

”Skolmisslyckanden tycks vara den enda starka riskfaktorn för framtida negativa utfall, som t.ex. självmord, missbruk och kriminalitet – ett samband som är starkare än t.ex. föräldrars missbruk och psykiska ohälsa.”⁸

Möjligen är detta en ny insikt, som gett upphov till ett flertal nationella och regionala initiativ, som lyfter fram skolans roll, som kunskapsförmedlare, men också som en av de viktigaste aktörerna för att tidigt förebygga och kompensera ojämlika och enskilda barn- och ungdomars förutsättningar.

Det *kommunala aktivitetsansvaret (KAA)* från 2015, som riktar sig till ungdomar mellan 16-19 år, innebär en ambitionshöjning och ett utökat ansvar för kommunerna att aktivt följa upp de ungdomar som står utanför skolan och annan aktivitet. Det handlar inte längre om att ”bara” informera ungdomar om vilka möjligheter de har till utbildning eller andra insatser, kommunerna har idag krav om att jobba mer proaktivt. Söka upp, förebygga, motivera, erbjuda och dokumentera. Det är högst sannolikt att kommunernas arbete kring detta ser mycket olika ut i landet och i

finns även till i en situation där elever hoppat av skolan, för att kunna erbjuda alternativa vägar och möjligheter. ”Smart väg” fungerar även som kontaktplattform för Arbetsförmedlingen i deras informationsverksamhet.

⁸ Kunskapsöversikt; *Barn och unga i samhällets vård – forskning om den sociala dygnsvården* (B.Vinnerljung/T.Andreassen, FORTE 2015)

regionen och därför borde vara föremål för särskild granskning⁹, eftersom det ändå är en lagstadgad skyldighet. Även om gymnasieskolan är och betraktas som en frivillig skolform, vet vi att ungdomar utan genomgången gymnasieskola, utgör en särskild riskgrupp för arbetslöshet och framtida ohälsa. I det sammanhanget är de många ensamkommande ungdomarna som kommit till Sverige, en särskild riskgrupp, eftersom de kommer in sent i det svenska skolsystemet och på kort tid ska inhämta ny kunskap, för att kunna gå vidare.

2012 initierade Sveriges kommuner och landsting (SKL) ett större samverkansprojekt *Plug In* för att motverka studieavbrott i gymnasieskolan. Projektet finansierades av Europeiska socialfonden (ESF) och de medverkande parterna. Totalt har projektet omslutit 130 miljoner kronor. Sammanlagt deltog 47 kommuner från sex regioner. Målsättningen var att på regional och lokal nivå pröva nya metoder i s.k. metodverkstäder, för att i högre grad få elever att fullfölja sina gymnasiestudier. Målgruppen har varit ungdomar, 16 år eller äldre, som riskerat att avbryta sina studier eller som redan avbrutit dessa. Hösten 2015 startade Plug In 2.0, som är en direkt fortsättning på Plug In. Huvudfokus i det fortsatta projektet är att arbeta vidare med och utveckla de områden som i Plug In identifierats som framgångsfaktorer och därigenom höja kvalitén i gymnasieskolan så att fler elever slutför sina studier. Målsättningen att sprida medvetenhet och kunskap om avbrottsproblematiken och bidra till strategisk påverkan både nationellt och internationellt. *Plug Innovation* är en digital plattform där kunskap som är central för personer som arbetar med att motverka studieavbrott samlas, kan ta del av framgångsfaktorer och forskning på området. I Kronobergs län har samtliga kommuner på olika sätt deltagit i Plug In-projektet under de fem år det varit igång

Skolfam är en arbetsmodell för att stärka skolresultat i grundskolan för barn i familjehem. Det bygger på principen att samverka för att förebygga misslyckanden i skolan. Skolresultaten står i fokus, det är alltså ett arbete som bedrivs med skolan som arena och med pedagogik som verktyg. Inte kliniskt och faktiskt inte heller socialt i första hand. Konkret går det till så att barnets och familjehemmets socialsekreterare, en psykolog, och en specialpedagog tillsammans gör en individuell kartläggning av en elevs förutsättningar att klara skolan bra. Man kartlägger elevens styrkor och eventuella luckor i svenska och matte, bedömer relationen mellan elev och lärare, bedömer elevens intellektuella begåvning, kognitiva, sociala och praktiska färdigheter och elevens känslomässiga status. Denna kartläggning ligger sedan till grund för en plan som skapas av skolpersonalen, familjehemmet, och Skolfamteamet tillsammans. Planen ska leda mot målet att eleven ska täppa igen kunskapsluckor, bli optimalt utmanad och nå så höga kunskapsmål som förutsättningarna medger. Man följer utvecklingen i skolan noga och sätter in de insatser som behövs. Det kan vara allt från specialpedagogik för att starta om från grunden, till att ge mer stimulerande uppgifter på en betydligt högre nivå än vad som läroplanen föreskriver. Efter två år upprepas kartläggningen med samma normerade tester och bedömningsinstrument som användes första gången. Det leder till att man faktiskt kan mäta ett individuellt resultat, vilket brukar

⁹ Jmf. Regeringens särskilda strategi för UVAS (åtgärd 5) sid. 22

vara starkt motiverande för eleven. Efter de två första åren fortsätter man att följa barnens skolgång fram till grundskolans slut med det övergripande målet att eleverna ska ha behörighet till gymnasieskolan. Skolfam startade i Helsingborg 2005 och är nu spritt till 26 kommuner i Sverige. Varje år görs en resultatsammanställning från kommunerna som visar hur många barn i Skolfam som fått behörighet till gymnasieskolan.

Barnens bästa i Braås, var ett lokalt, treårigt pilotprojekt i Växjö kommun, där skol- och barnomsorgsförvaltningen och Arbete och välfärd tillsammans sökte samarbete kring att främja barns hälsa, lärande och utveckling. Målgruppen var barn i åldern 1-10 år med början i förskolan och målet var att utveckla samverkan, kompetensutveckla pedagoger och skapa nätverk för hållbara strukturer. I projektet ingick också att skapa fler mötesplatser för barn och föräldrar. Pilotprojektet har följdforskats via Linnéuniversitetet och har fr.o.m. 2016 permanentats och omfattar idag i fler områden uppbyggt kring kommunala resursteam.

Region Kronoberg, har som ett ytterligare exempel, initierat *Barnens bästa i Kronoberg*, där exempel från Skottland och det ramverk som skapats under beteckningen GIRFEC (*Getting it right for every child*) av det skotska parlamentet och som syftar till att ge barn och unga goda förutsättningar under sin uppväxt. Den s.k. Skotlandsmodellen har på flera sätt uppmärksammats nationellt, regionalt och lokalt i Sverige och utgår från insikten om att kunna följa det enskilda barnet från födseln, till dess att den unge fyller 18 år och vid särskilda behov ge det individuella stöd som kan behövas. Barnet eller den unge försäkras genom ”The Children and Young People (Scotland) Act 2014”, en samordnad plan.

Samverkan, tidiga insatser och skolan som central mötesplats för alla barn, ungdomar och föräldrar är det centrala och är en självrannsakan i att tidigare ha jobbat i ”silos” eller ”stuprör”, som den främsta kraften för att motverka resultat och effektivitet i att förebygga t.ex. skolmisslyckanden och ohälsa bland barn och ung.

Kärnkomponenterna i GIRFEC skulle kunna beskrivas på följande sätt:

- Förskola och skola – har en samordnande roll i allt arbete kring barn och unga och utgör en del av första linjen för barns psykosociala hälsa.
- Wellbeing wheel – är en beskrivning av åtta områden (indikatorer) av välmående som ett barn/ungdom behöver utveckla för att må bra.
- My world triangel – är ett redskap för att samla in och strukturera information samt bedöma och analysera information.
- Resilience matrix – är ett redskap för att samla in och strukturera information samt bedöma och analysera information.
- Föräldrastödsgrupper – såväl för blivande föräldrar, som de som fått barn.
- Named person – är första person i frågor när det finns oro för barnet eller den unges välmående (t.ex. bvc-sköterska, rektor eller annan). När behov finns sammankallar ”named person” till möte kring barnet och utser en ”lead professional”.

- Lead professional – samordnar insatser vid behov från t.ex. skola, hälso- och sjukvård eller socialtjänst.
- Childs plan – en gemensam plan och dokumentation där verksamhetsföreträdare kan skriva och planera kring barnet för att denne ska få sina behov tillgodosedda.
- Samtycke – föräldrars samtycke om informationsdelning i ”childs plan” löper från barnets födelse till dess ungdomen är 18 år.

Region Kronoberg arbetar idag, tillsammans med länets utbildnings- och socialnämnder, för att implementera tidiga och förebyggande insatser för att avvärja skolmisslyckanden och rusta barn och unga för framtiden.

Analys och sammanfattning

Analys ur ett regionalt utvecklingsperspektiv

En hållbar och balanserad regional utveckling förutsätter en balans mellan jobb-, produktivitets- och befolkningstillväxt. De senaste fem åren har Kronobergs län haft en historiskt sett hög befolkningstillväxt, en god ekonomisk tillväxt, men en relativt svag jobbtillväxt. Återhämtningen efter finanskrisen, sett till antalet jobb i länet, har gått betydligt långsammare än i riket och sysselsättningsgraden i länet har utvecklats mycket svagt. I relation till övriga län har Kronobergs län haft den svagaste utvecklingen av sysselsättningsgraden i hela landet mellan 2010-2015.

De senaste fem åren har således varit dramatiska för Kronobergs län. Länet har, i relation till befolkningen, haft den högsta invandringen av samtliga län under denna period. Inflyttningen har resulterat i en god befolkningstillväxt för länet och även för de kommuner som sedan länge har haft en strukturell befolkningsminskning. Under samma period har näringslivet i Kronobergs län, fortsatt en sedan länge påbörjad strukturomvandling. Som rikets tredje mest industriberoende län slog finanskrisen hårt mot länets arbetsmarknad. Antalet jobb inom tillverkningssektorn har under ett fåtal år minskat betydligt, vilket främst har drabbat länets mindre kommuner vars näringsliv har en hög specialiseringsgrad inom tillverkningsindustrin. Samtidigt producerar länets industri nästan samma ekonomiska värde som före finanskrisen – men med långt färre anställda – vilket indikerar en kraftig produktivitetsutveckling.

Sedan finanskrisen har jobben i länet och även i riket, växt fram inom vård- och omsorgssektorn och service- och tjänstesektorn. Detta är sektorer som primärt drivs av inhemsk konsumtion och som oftast är förlagda till befolkningstäta geografier. Följaktligen har jobbtillväxten i länet under de senaste åren koncentrerats till kommunerna Växjö och Älmhult. Tillväxt i Växjö som en följd av sydöstra Sveriges största befolkningskoncentration, tillväxt i Älmhult som en följd av IKEA:s fortsatta expansion i kommunen. Samtidigt har ingen av de övriga kommunerna i länet återhämtat de jobb som försvann i samband med finanskrisen. Att tillväxten har haft denna typ av geografiskt utslag i länet under de senaste fem åren är inget förvånande – förhållandet ser likadant ut om vi studerar tidsperioden 1990-2015.

Vad innebär ovan för unga som varken är i arbete eller studier?

En första slutsats är att platsen har betydelse för vilka förutsättningar som finns för den enskilde att inträda på arbetsmarknaden. De vanligaste yrkena för en ung person i länet återfinns inom vård-, handels- och restaurangsektorn. Att ha tillgång till de platser där denna typ av arbetstillfällen växer fram är förstås en central faktor för unga att få ett arbete. Givet att tillväxten i länet inte är jämnt fördelad över de olika kommunerna, innebär det att vi behöver främja en funktionell arbetsmarknadsregion, där människor inom rimlig tid kan transportera sig över administrativa gränser för att kunna ta sig till och från arbetet. Arbetsmarknadsfrågorna bör därför betraktas ur ett regionalt perspektiv, då arbetsmarknaden i sig självt inte följer en administrativ logik. Redan idag inkluderas Växjö arbetsmarknadsregion, ur ett funktionellt perspektiv, kommunerna Växjö, Uppvidinge, Lessebo, Alvesta samt Tingsryd. Frågan om ungdomsarbetslöshet kan inte heller endast betraktas som en isolerad sakfråga, endast ämnad för arbets- och socialförvaltningar, utan bör även inkludera område som infrastruktur, bostadsplanering och näringslivsutveckling.

För att konkretisera ovan kan vi lyfta fram Lessebo kommun. De senaste åren har kommunen haft en exceptionell befolkningsutveckling, men en negativ jobbutveckling. Om vi endast studerar kommunens utveckling ur ett kommunalt administrativt perspektiv är detta förstås en olöslig ekvation i längden. En hög befolkningstillväxt tillsammans med en svag jobbtillväxt innebär helt enkelt att människor blir utan arbete och ur detta följer, som vi har läst i denna rapport, en rad negativa konsekvenser – både för individ och samhälle. Ett alternativ för de människor som bosatt sig i Lessebo kommun under de senaste åren, kan vara att flytta vidare om de inte får ett arbete. Även detta scenario är negativt för kommunen och regionen, då ett växande befolkningsunderlag genererar ett växande skatteunderlag.

Däremot hamnar frågan i ett annat ljus, när vi konstaterar att 50 procent av Lessebo kommuns sysselsatta befolkning pendlar till Växjö för att arbeta. Ekvationen blir inte längre lika svårlöst, givet Växjö kommuns tillväxt och frågan blir inte längre endast en kommunal angelägenhet. Växjö i egenskap av länets största kommun är beroende av inpendling och kranskommunernas bostäder, samtidigt som ytterkommunerna är beroende av jobben och tillväxten inne i Växjö. Med andra ord finns det ett egenintresse hos de minsta kommunerna att Växjö fortsätter att växa, samtidigt är det i Växjö kommuns intresse att kommunikationerna till kranskommunerna är välfungerande och att deras bostadsutbud kan komplettera stadens. Ur ett regionalt perspektiv är det med andra ord en självklarhet att arbetsmarknadsfrågor kräver ett perspektiv som

sträcker sig bortom den egna kommunens gränser, det är helt enkelt så verklighetens arbetsmarknad ser ut.

En andra slutsats är att länet står inför en stor utmaning när det gäller integrationen på arbetsmarknaden. Under hela 2000-talet har arbetskraftstillväxten i länet berott på invandringen till länet. Utan invandring hade antalet personer i arbetsför ålder i länet minskat betydligt och kompetensförsörjningsproblematiken hade varit påtaglig, då vi helt enkelt hade varit färre människor än förut som hade kunnat ta jobben. Konkurrensen från storstäderna gör att länet har ett negativt inrikes flyttnetto, som dock balanseras upp av ett positivt utrikes flyttnetto. Rent demografiskt har länet därför en potential att klara kompetensförsörjningen, det finns tillräckligt många människor här som är i rätt ålder för att arbeta. Problemet är dock att deras kompetenser inte motsvarar arbetsmarknadens efterfrågan. En relativt hög andel av arbetsgivarna upplever att de inte lyckas hitta rätt kompetens, samtidigt som antalet bland befolkningen som är tillgängliga för arbetsmarknaden men utan arbete har ökat. På sikt är detta glapp alarmerande – företagen hämmas i deras utveckling och individen hamnar i utanförskap. För ett län utanför storstadsregionerna, med ett negativt inrikes flyttnetto, är angelägenheten att minska detta gap mycket hög, då det är denna grupp som står för regionens framtida arbetskraftsreserv.

Ett sätt att belysa integrationsutmaningens aktualitet för länet är att studera hur stor andel av befolkningen i yngre arbetsför ålder som utgörs av utlandsfödda. Bland åldersgruppen 20-29 år, boendes i länet, är 23 procent utlandsfödda. I tre av länets kommuner är mer än var fjärde invånare i denna ålder utlandsfödd och i Lessebo uppgår nivån till 36 procent. Idag är sysselsättningsgapet i Kronobergs län mellan inrikes- och utrikes födda nästan 30 procent och utlandsfödda utgör mer än hälften av personerna som här i rapporten har definierats som UVAS. En anledning till att en stor del av UVAS-gruppen är utlandsfödda är att länet har haft en hög asylinvandring under de senaste åren och i regel föreligger en viss introduktionstid till arbetsmarknaden för en person som har asylinvandrat. Utmaningen för länet är att de närmaste åren utnyttja den potential befolkningsökningen innebär och stärka integrationen på arbetsmarknaden. De personer i yngre arbetsför ålder som har invandrat till länet har inneburit att länets demografiska balans förbättrats. Men för länets framtida försörjningsbalans är en ökad sysselsättningsgrad bland utlandsfödda av yttersta vikt.

Sätta skolan mitt i byn?

Att föra barn- och unga genom livet, till dess de står inför steget att bli självständiga individer, med möjlighet att försörja sig själva, är ett ansvar som delas av föräldrar och samhället. Skolan är den plats där alla barn- och unga samlas och har därför en central plats i möjligheten att följa upp och i ett tidigt skede stödja individen att inhämta kunskaper och färdigheter.

Grundskolan – som är obligatorisk från det året man fyller sju år och till och med årskurs 9, är en förutsättning för att man ska kunna få de kunskaper som krävs för att klara sig i vuxenlivet. Godkända betyg från grundskolan är också en förutsättning för att man ska kunna söka vidare till gymnasiet eller högre utbildning.

Även om gymnasieskolan idag är frivillig, så visar all statistik och forskning på hur viktigt det är att även ha minst gymnasial utbildning efter grundskolan. Skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan personer med en förgymnasial utbildning och en gymnasial utbildning är mycket stora.

I denna rapport har vi med hänvisning till ett flertal rapporter och forskning visat på skolans stora betydelse för individens framgång på arbetsmarknaden och vad skolmisslyckanden innebär för folkhälsan i kort- och långt perspektiv.

För att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar, måste tillströmningen i gruppen minska – och för att kunna veta något om detta krävs det statistiskt säkerställda uppföljningar, som kan följa utvecklingen över tid. Det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) ställer ökade krav på kommunerna vad gäller att följa upp ungdomar i åldern 16-19 år, uppföljningar av UVAS (unga som varken arbetar eller studerar) i åldern 16-24 år eller 16-29 år är också viktigt för att följa ungas etablering på arbetsmarknaden. Uppföljningsverktyg och genomförande kan säkert bli bättre och mer samordnade, men det kräver en långsiktighet och en uthållighet i detta för att verkligen kunna följa utvecklingen. Mätmetoder och standardisering måste också bli bättre, så att man mäter det som är avsikten.

Orsakerna till skolmisslyckanden kan ha olika förklaringar, som i flera fall omvittnats av eleverna själva. Levnadsvillkor, hälsa, stödstrukturer i skolan och vikten av att arbeta proaktivt är några av de faktorer som är viktiga att ha med sig i ett arbete för att förebygga och tidigt kunna ge det stöd som kan behövas.

De senaste årens mottagande av ensamkommande barn och unga i länet, kräver specifika åtgärder, eftersom många av dessa inte bara ska inhämta det svenska språket, utan också under kort tid ska inhämta andra kunskaper. Detta kan komma att kräva extra resurser till vuxenundervisning och möjlighet att komplettera upp ämnen för vidare studier eller för att klara grundläggande utbildning.

Nationellt, regionalt och lokalt har det tagits initiativ som syftar till att förhindra skolmisslyckanden och tidiga skolavhopp och som därmed skulle kunna förhindra tillströmningen av unga som hamnar utanför och får bestående svårigheter i att etablera sig på arbetsmarknaden.

I denna rapport har vi pekat på flera sådana initiativ och projekt, som också poängterar vikten av samverkan i olika former.

Även om skolan är en mötesplats för alla barn och ungdomar, så kan man inte kräva att den i alla situationer ensam ska kunna ta ansvar för alla situationer och svårigheter som kan uppstå kring enskilda elever under deras skolgång, men skolan har en central roll och bör både få stöd och kunna samverka med annan specialkompetens när så krävs.

Utifrån föreställningen att alla barn och unga ska ha samma möjligheter, men att förutsättningarna är olika, behöver insatser individualiseras och bygga på bästa givna kunskap.

Den kunskap, erfarenhet och forskning som finns skulle säkert i högre grad kunna omsättas i praktiken än vad som idag är fallet.

För att på sikt förhindra en tillströmning av antalet ungdomar som inte etablerar sig på arbetsmarknaden krävs samordnade och långsiktiga åtgärder, som byggs in i befintliga strukturer.

Det är över tre decennier sedan NEET:s/UVAS uppmärksammades internationellt och nationellt och trots att gruppen i nationella mått förhållit sig tämligen stabil över ekonomiska konjunkturer, så innebär det både personliga lidanden och samhälleliga kostnader som skulle kunna undvikas. Den 28 februari 2018 är det tänkt att regeringens särskilda utredare och nationelle samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (UVAS), Inger Ashing, ska avlämna ett slutbetänkande – vi hoppas att denna regionala rapport kan ligga väl i tid och bli en ”cliffhanger”¹⁰ inför den presentationen.

¹⁰ En *cliffhanger* är en spännande sekvens i en film, TV-serie, bok eller liknande, som lämnas oavslutad vid avbrott eller slut, för att locka publiken att komma tillbaka för att få veta upplösningen.

